ЛВРЗ-гэй капитальна барилгын таһагай начальник нүхэр С. К. ЛУКЬЯНИЦАДА
Партийна организациин секретарь нүхэр М. И. ДОРОШЕНКОДО
Профсоюзай эхин комитедэй түрүүлэгшэ нүхэр И. Ф. НОВИКОВТО
Комсомольско организациин секретарь нүхэр А. П. ЕЛГИНДЭ

Ленинэй орденто ЛВРЗ-гэй капитальна барилгын таһагай хүдэлмэришэдтэ, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдтэ, алба хаагшадта

Советскэ Союзай Коммунис партиин Буряадай областной комитет, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиум, Министрнүүдэй Совет гэр байра барижа ашаглалгада үгэхэ заводойнгоо долоон жэлэй түсэб болзорhоонь урид дүүргэhэнээрнь ЛВРЗ-гэй капитальна барилгын таһагай хүдэлмэришэдые, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдые, алба хаагшадые халуунаар амаршална.

Барилгашадай коллектив долоон жэлэй эхилhэнhээ хойшо 55 мянга гаран дурбэлжэн метр талмайтай байрын шэнэ гэрнүүдые барижа, ашаглалгада тушааба. Заводой 1859 хүдэлмэришэдэй гэр бүлэнэр—заводто ажаллагшадай дүрбэнэйнь нэгэ хуби тооной—энэ үе соо болбосон түхэлтэй шэнэ байра абаба.

Социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлhэнэй ашаар капитальна барилгын таһагай коллектив барилгын болзор хороохо, үнэ сэн хямдаруулха, барилгын шанар hайжаруулхын түлөө тэмсэлдэ горитойхон амжалтануудые туйлаба. Барилгашадай коллектив гэрнүүдээ ходол «hайн», «эрхим hайн» гэhэн сэгнэлтэтэйгээр тушаана. Гэр байра гарантийна паспорттайгаар тушаагдана.

Коллективтэнь барилгын эрхим мастернууд хүмүүжүүлэгдээ. Республикын хэдэн мянгаад барилгашад ажалай габьяагай үльгэр жэшээ харуулдаг үйлэдбэриин түрүүшүүл К. Г. Белоглазов, Т. Г. Гороховская, Я. П. Шахов, А. И. Богданов, Н. М. Аверин, П. И. Бондаренко болон ЛВРЗ-гэй бусад барилгашадаар омогорхохо ёhоороо омогорхоно.

КПСС-эй областной комитет, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиум, Министрнүүдэй Совет арад зоной аша туhада зорюулагдаhан хүдэлмэридөө шэнэ ехэ амжалта туйлахыень ЛВРЗ-гэй капитальна барилгын таһагай барилгашадай коллективтэ хүсэнэ.

КПСС-эй БУРЯАДАЙ ОБКОМ. **БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМ.** **БУРЯАДАЙ АССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕТ.**

КПСС-эй ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕТЭ

Юумэ бүхэниие гарзагүйгөөр бүтээдэг болохо тушаа Москвагай городской совнархозой 15 предприятиин коллективүүдэй гаргаhан үүсхэл тухай

Москвагай городской совнархозой предприятинуудай коллективүүд КПСС-эй XXII съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ зуураа, промышленностиин хүдэлмэриин экономическа амжалтануудые улам дээшэлүүлхэеэ, мүн үйлэдбэриие ашаг ехэтэй болгохоёо тон ехээр оролдоно гэжэ КПСС-эй Центральна Комитет тэмдэглэнэ. Гарзада ородог түсэбтэ предприятинууд hүүлэй хоёр жэл соо тон үсөөн болоо.

«Красный пролетарий», «Калибр», «Манометр», «Компрессор», «Москабель», «Каучук», «Пролетарский труд», «Металлорукав» заводуудай, мүн өөрөө ябаха наадаhхайнуудые хэдэг заводой коллективүүд, тэрэшэлэн бүд гоёожо нэхэдэг Кунцевай фабрика, «Красная заря», «Красный Октябрь», «Свобода», мүн Балакиревай нэрэмжэтэ фабриканууд, гутал оёдог «Заря» гэжэ нэгэдэмэл предприятинууд ашаг ехэтэйгээр ажаллажа, экономическа талаараа бүри олзотойгоор үйлэдбэрилгын арга боломжонуудые ашаглахаар эрмэлзэн, патриот ёhоной нимэ шэнэ үүсхэл гаргаба: эдэ предприятинууд 1964—1966 онуудай туршада бүтээн гаргадаг бүхы зүйлнүүдээ гарзагүй болгохо, сад үргэлжэ шанарыень hайжаруулха гэhэн уялга абаа.

Энэ зорилгоор түрүү шэнэ технологиие, бүри hайн шанартай детальнууд болон узелнуудые хэрэглэдэг болохо, мүн пластмасс үргэнөөр хэрэглэдэг болохо тушаа, тэрэшэлэн мүнгэ, зөөриеэ гамтайгаар гаргахаха, үйлэдбэриин эмхидхэл hайжаруулха тухай хэмжээ ябуулганууд дохёогдобо.

КПСС-эй ЦК иигэжэ тогтооно:

1. Юумэ бүхэниие гарзагүйгөөр бүтээдэг болохо тушаа Московско городской совнархозой 15 предприятиин коллективүүдэй үүсхэлые hайшааха.

2. Союзна республиканuудай коммунис партинуудай ЦК-нуудта, Министрнүүдэй Соведүүдтэ, партиин крайкомууд болон обкомуудта, совнархозуудта, партийна, советскэ, профсоюзна, комсомольско организацинуудта иигэжэ hайшаан дурадхаха:

Москвагай предприятинуудай коллективүүдэй үнэтэ үүсхэлые али бололхоор дэмжэн, юумэ бүхэниие гарзагүйгөөр, бүри hайн шанартайгаар бүтээхын түлөө тэмсэл промышленностиин хүдэлмэрилэгшэдэй дунда дэлгэрүүлхэ;

Юумэ гарзатайгаар бүтээдэг ушарые болюулха гэжэ амжалтатайгаар оролдожо байгаа предприятинуудай дүй дүршэлые согсолон, үсэд нэтэрүүгээр нэбтэрүүлэн дэлгэрүүлхэ;

юумэ гарзагүйгөөр үйлэдбэрилгэ эмхидхэдэг промышленна предприятинуудай хүдэлмэриие хэблэл, радио, телевиденеэр дамжуулан үргэнөөр харуулха.

Москвичуудай патриот ёhоной үүсхэлые ороноймнай промышленна предприятинуудай коллективүүд эдэбхитэйгээр дэмжэн, али бололхоор дэлгэрүүлхэ бэзэ гэжэ, энэ үүсхэл партийна, профсоюзна болон комсомольско организаци бүхэнэй, хүдэлмэришэн, инженер, техник, экономист, технолог, конструктор, научна хүдэлмэрилэгшэ бүхэнэй анхарха үдэр бүриин хэрэг болохо бэзэ гэжэ, **тиин** энэ үүсхэл үйлэдбэриие экономическа талаараа улам ашагтай болгохо, арадай ажахые саашадань хүгжөөхын, ажалшадай байдалые бүри hайжаруулхын тула нэмэлтэ мүнгэ зөөри абаха арга боломжо олохо, коммунизмын материально-техническэ үндэhэ hуури байгуулгада шухала туhа нэмэри болохо бэзэ гэжэ КПСС-эй Центральна Комитет найдана.

БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

41-дэхи жэлээ гарана.

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 188 (10556) | 1964 оной августын 9, воскресени | Сэн 2 мүнгэн

АЛХАМАА ҮРГЭДХЭГТЫ, НҮХЭД БАРИЛГАШАД!

...Сэлэнгын ЦКК, «Татарский ключ», шэлэй механизированнэ заводой хоёрдохи ээлжээн, Эрхүү—Улаан-Үдэ городуудай хоорондо электрын элшэ дамжуулха утаhан. Улаан-Үдын ТЭЦ-ые шэнэдхэн үргэдхэлгэ, Элхиин автозаhабарилгын завод...

Республика доторнай бодожо байhан шэнэ шэнэ барилгануудые бултыень нэрлэхэнь бэрхэтэй. Эдэ бүгэдые бодхоожо байhан Буряадай олон мянгаад барилгашад 6,5 миллион совет барилгашадтай хамта мүнөөдэр заншалта hайндэрөө тэмдэглэжэ байха зуураа, ажал хүдэлмэриингөө дүн согсолжо, саашанхи зорилгонуудаа хараална.

Гэр байра бариха долоон жэлэй түсэб 5 жэл долоон hара соо дүүргэгдээ гээд Ленинэй орденто локомотив-вагон заhабарилгын заводой капитальна барилгын таhагай коллектив Барилгашадай үдэрэй урда тээхэнэ мэдээсээ hэн. Долоон жэлэй даабари 1575 дүрбэлжэн метр байрын талмайгаар үлүүлэгдээ, барилгын хүдэлмэриин үнэ сэн хамта дээрээ 179,2 мянган түхэригөөр хямдараа.

Үшөө нэгэ баяртай мэдээсэл эдэ үдэрнүүдтэ абтаба. Бүхэроссин социалис мүрысөөнэй хоёрдохи кварталай дүнтөөр Буряадай хүдөөгэй барилгашад түрүү hуури эзэлжэ, РСФСР-эй барилгын министерствын, барилгын, барилгын материалнуудай промышленностиин хүдэлмэришэдэй профсоюзай ЦК-гай дамжуулгын Улаан тугта, нэгэдэхи мүнгэн шанда хүртэбэ. Хоёрдохи кварталай түсэб бүхы хүдэлмэриин талаар дүүргэгдэжэ, даабариhаа гадуур 278 тугалай байха 2 байра, 2200 хонидой байха дүрбэн суглуулагдамал хорёо, 430 дүрбэлжэн метр талмайтай гэр байра ашаглалгада үгтөө.

...Түнхэнэй «Восточные Саяны» колхоздо hүүлэй жэлдэ ухэрэй 3 байра, хониной фермэ, клуб баригдаа.

Имэрхүү баяр баясхалантай мэдээнүүд олон.

Эдэ бүтэдэ юун тухай гэршэлнэб гэбэл, ажалаа hайнаар эмхидхэжэ, үйлэдбэриин шэнэ технологи нэбтэрүүлжэ, хүдэлмэреэ зүбөөр эрхилбэл, барилгашадаймнай бүришье ехэ амжалта туйлажа шадаха байhыень элишэлнэ бшуу.

Жэшээ бэдэржэ холо ошоhоной хэрэггүй. Буряадай барилгын управлениин 7-дохи СМУ-гай нүхэр Фоломеевэй хүтэлбэрилдэг бригадын ажал дээрэ тобшохоноор тогтомоор. Бригаданъ комплексно, ажахын тоосоондо оронхой. Хамта 42 хүдэлмэришэдтэй, ажалаа хоёр халаанда эмхидхэнэ. Барилгын материалнуудые өөhэдөө тушаажа абадаг, гаргашалhанаа өөhэдөө тооложо, бүридхэжэ байдаг. Тиигэжэ эндэ барилгын хэрэгсэлнүүдые нормоhоо үлүүсэ гаргашалха ушар огто усадхагданхай. Бригадын гэшүүн бүхэниинь 2—3 мэргэжэлтэй: шулуушанааршье, модошо дарханааршье, хабсаргагша, гагнагшааршье хүдэлхэ аргатайнууд. Тиимэhээ али нэгэн бэрхэшээлэй тохёолдоходо бэе бэеэ hэлгэлсэн, бэе бэедээ туhалалсан хүдэлдэг, үнэтэ сагаа гээжэ байхаяа болинхой. Бригадынь бүхы ажал аккордно-премиальна даабариин үндэhөөр эмхидхэгдэнэ. Эдэ бүгэдын ашаар тус бригадынхид hара бүридэ даабаряа 160—180 процент дүүргэжэ, графигhаа холо түрүүлжэ ябана.

Ажахын тоосоондо ороhон барилгын комплексно томо бригаданuудые байгуулхада, барилгашадай ажал хүдэлмэри hайнаар эмхидхэхэ олохон асуудалнууд зүбөөр шиидхэгдэнэ, ажалай бүтээсэ эрид дээшэлнэ.

Энээниие «Бурятцелинстрой» трестын Баргажанай барилгын управлениин нүхэр Колмаковой, Хоронхойн барилгын управлениин нүхэр Потаповай хүтэлбэрилдэг комплексно бригаданuудай ажал хэрэг, дүй дүршэл элиhээр харуулна.

Гэхэтэй хамта манай барилгашадай хүдэлмэридэ, илангаяа хүдөөдэхи барилгын шиидхэгдээгүй асуудалнууд, дутуу дунданууд олон. Нэн түрүүндэ хүдөөгэй барилгашад өөрын индустриальна баазагүйдэжэ барилгын материалнуудаар дутаалдана, барилгын түрүү онол арга хэрэглэжэ шаданагүй. Тэрэшэлэн үсөөн хүнтэй багахан бригаданууд барилга комплексноор эрхилхэ аргагүйдэжэ, дүүргэгдэхэ саг болзорынь удааруулха баатай болодог. Эсэсэй эсэстэ барилгын шанаршье муу болоно.

Барилгашадай дунда эмхидхэлэй, ойлгууламжын хүдэлмэри hулаар табигданхай. Хүдөөгэй барилгашадай олохониинь коммунис мүрысөөндэ оролсоhон нэрэтэй аад, өөрын тодорхой уялга абаагүй, ажал хүдэлмэриингөө дүншье хүсэд мэдэдэггүй байха ушар дайралдадаг. Тэдэнэй ухаан бодолойнь эрилтэ хүсэдөөр хангагданагүй, байра байдалыень, ажаhуудалыень hайжаруулха тушаа үшөөл бага анхарал хандуулагдана.

Эдэ болон бусад дутагдалнууд тухай нютагай партийна организацинууд, барилгын управленинүүдэй, участогуудай хүтэлбэрилэгшэд мэдэжэ байбашье, зохихо хэмжээ абадаггүйнь гайхалтай.

Барилгашаднай арад зондоо хүндэтэй, арад зонойнгоо аша туhада ажалладаг хүнүүд ха юм. Тиимэhээл барилгашадые халуун анхаралаар хүреэлжэ, ажаллахадань, амархадань, ажаhуухадань таатай зохид эрхэ байдал хангабал, тэдэнэй үндэр бүтээсэтэ ажалаараа харюусажа, олониитэ ажалшадаа баярлуулхань лабтай.

— Бариhан, бодхооhоноо харахадаа баярланаб, бүри hайнаар хүдэлхэ дуран хүрэнэ,—гээд ЛВРЗ-гэй түрүү барилгашадай нэгэн нүхэр Мусихин хэлэнэ.

Имэл даа, манай барилгашадай хүсэл зоригынь! hайндэртэйнь дашарамдуулан, саашадаа бүри ехэ үүсхэл оролдосотойгоор ажаллахыень үнэн зүрхэнhөө юрөөе!

НҮХЭР Н. С. ХРУЩЕВ КУБАНИИН ХҮДӨӨГЭЙ АЖАЛШАДТАЙ УУЛЗАБА

КУРГАННАЯ (Краснодарай хизаар), августын 7. (Пресс-группа) КПСС-эй Центральна Комитедэй Нэгэдэхи секретарь, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр Н. С. Хрущев мүнөөдэр Краснодарска хизаар ерэбэ. Тэдэнтэй хамта КПСС-эй ЦК-гай Президиумэй гэшүүндэ кандидат, КПСС-эй ЦК-гай РСФСР-тэхи бюрогой түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо Л. Н. Ефремов, КПСС-эй ЦК-гай секретарь В. И. Поляков гэгшэд ерэлсэз.

Хүндэтэ айлшадые кубайниинхид үнэн зүрхэнэй халуун амаршалгаар угтаба. Угтагшадай дунда КПСС-эй Краснодарска хүдөөгэй крайкомой нэгэдэхи секретарь Г. И. Воробьев, КПСС-эй Краснодарска промышленна крайкомой нэгэдэхи секретарь А. И. Качанов, КПСС-эй Адыгейскэ обкомой нэгэдэхи секретарь Н. А. Берзегов, хүдөөгэй крайисполкомой түрүүлэгшэ И. Т. Трубилин, промышленна крайисполкомой түрүүлэгшэ А. Н. Чуркин болон бусад байлсаба.

Үглөөгүүр нүхэр Н. С. Хрущев саахарай заводой дэргэдэхи Лабинскын колхозууд хоорондын мал тэжээн таргалуулдаг баазада ошожо үзэhэн байна. Лабинскын үйлэдбэриин управлениин главна зоотехник В. Т. Кириленко мал тэжээн таргалуулха ажалые ямар аргаар эмхидхэжэ байhан тухайгаа хөөрэжэ үгэбэ. Байгша ондо 20 мянган толгой залуу мал эндэ тэжээн таргалуулагдаха юм. Саахарай үйлэдбэриин хаядаhа улэгдэлнүүд хэр гүйсэдөөр ашаглагданаб, тэжээн таргалуулха малай шэгнүүр али зэргэ дээшэлүүлэгдэнэб, нэгэ центнер шэгнүүр дээшэлүүлhэнэй үнэ сэн ямар болоноб, энэ тэжээн таргалуулха баазада үгтэhэн газар дээрэ кукурузын ургаса ямар байнаб гэхэ зэргын асуудалнуудаар Н. С. Хрущев hонирхон танилсаба.

Эндэhээ нүхэр Н. С. Хрущев Адыгейскэ автономито областиин Аул Ходзь гэжэ тосхон ошобо. Тус нютагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой газар дээрэ таригдаhан кукурузын ургасые Никита Сергеевич үзэбэ. Энэ колхоздо 1700 гектар газарта кукуруза таригдаhан байха юм. Энэ газарайнь 500 гектарынь уhалууриин болоно. Нүхэр Н. С. Хрущев тус колхозой түрүүлэгшэ А. К. Бедановковтой, звеньевоодуудтай хөөрэлдөө. Никита Сергеевич эндэхи уhалууриин системын барилгатай танилсажа, уhалууриин газартахи кукуруза хэрэглэн, мал түргэнөөр тэжээн таргалуулха арга боломжонуудтай hонирхон танилсаба. Н. С. Хрущев тэндэhээ мордоходоо нютагай колхознигуудта ажалай амжалта, хүгжэлтэ болон ниитынгээ ажахыда бүри ехэ туйлалта олохыень хүсэн юрөөбэ.

Хойто Осетиин АССР Ленинэй орденоор шагнагдаба

Ажахын, соёл культурын байгуулгада туйлаhан амжалтынь түлөө СССР-эй Верховно Соведэй Президиум Хойто-Осетиин Автономито Совет Социалис Республикые Ленинэй орденоор шагнаба.

Хойто-Осетиин hайндэр

ОРДЖОНИКИДЗЕ, августын 7. (ТАСС-ай корр.). Хойто-Осетиин хүн зон өөhэдынгөө түүхын ехэ баяр—республикынгаа автономито болоhоор дүшэн жэлэй ойе тэмдэглэжэ байна.

Хойто-Осетиин ниислэл дээрэ августын 8-да КПСС-эй обкомой, республикын Верховно Соведэй баярай заседани болохонь. Энээндэ промышленностиин болон хүдөө ажахын түрүүшүүл, интеллигенциин түлөөлэгшэд үргэнөөр хабаадалсаха юм. hайндэртэнь Хойто Кавказай, Закавказиин аха дүү республиканuудай, Ставрополиин, Доной, Кубаниин делегацинууд, Москваhаа болон Ленинградhаа айлшад ерэhэн байна.

ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШЭ, МЭРГЭЖЭЛТЭ БҮХЭН ҮЙЛЭДБЭРЕЭ, АЖАХЫН АЛИ НЭГЭН hАЛБАРИ hАЙН МЭДЭХЭ ЗЭРГЭТЭЙ

Волгоградска областиин Котельниковско үйлэдбэриин управлениин „Россия“ колхозой хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэдтэй

нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэhэн хөөрэлдөөн

Августын 5-най үдэр Волгоградска областиин Котельниковско үйлэдбэриин управлениин «Россия» артелиин колхознигуудта дурасхаал болон үлэхэ. Юундэб гэхэдэ, энэ үдэр КПСС-эй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущев эндэхи ажахытай танилсаа. Хүндэтэ айлшанаа колхознигууд халуун дулаанаар, баяртай хүхюунэр амаршалба.

Нүхэр Н. С. Хрущев колхозой полинууд дээгүүр ябаhан, кукурузынь тарилга хараhан байна. Тиигэhэнэй hүүлээр ажахын хүтэлбэрилэгшэд болон мэргэжэлтэдтэй, эдэбхитэдтэй үнэн зүрхэнэй хөөрэлдөө хээ. Колхозой түрүүлэгшэ Н. Е. Носов ажахынгаа хэрэгүүд болон амжалтанууд тухай, саашадаа хэхэ хүдэлмэриин түсэбүүд тухайдаа хөөрэбэ.

«Россия» колхоз продукци үйлэдбэрилгэеэ жэлhээ жэлдэ ехэ болгоно. Эндэ 9000 шахуу гектар талмай дээрэ намарай, хабарай шэниисэ, ешмээн, просо ургуулагдадаг юм. Тарилгынь талмайн бүридэлдэ кукуруза ехэ hуури эзэлнэ. Тэрэнэй плантаци 1400 гектар дээрэ нэмжынэ. Артелиин фермэнүүдтэ 2300 толгой үхэр, 3600 хонин, 3100 гахай бии. Энэ ажахы haяныг болотор гээгдэнги тоотой байhан аад, харин мүнөө үйлэдбэриин управлени доторхи түрүүшүүлэй нэгэн болонхой. hүүлэй жэлнүүдтэ эндэ илангаяа ехэ хубилалта болоо.

«Россия» колхознигууд энэ жэлдэшье hайнаар ажаллаа. Эдэнэр шэниисын гектар бүриhөө 17 центнер, ешмээнэй гектар бүриhөө 22 центнер ургаса хуряаhан байна. Гүрэндөө 400 мянга шахуу пүүд таряа тушаанхай. Гэхэ зуура, артелиин хүдэлмэрилэгшэд Эхэ ородоо 700 мянга гаран пүүд ороохо таряа үгэхын түлөө тэмсэнэ. Энэнь нёдондонойхиhоо 2 дахин ехэ болохо.

Артелиин хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэдтэй Н. С. Хрущевой хөөрэлдэхэнь, колхозуудые хүтэлбэрилгын, хүдөө ажахын үйлэдбэри эмхидхэлгын, хүдөө ажахые интенсификацилгын олохон асуудалнууд гараа. Энэ хөөрэлдөөнэй тобшо тэмдэглэл доро толилогдохонь.

Нүхэр Н. С. Хрущев ороохо таряа, мүн бусад продуктнуудые бүри ехээр үйлэдбэрилэн абаха хэрэгтэ колхозой туйлаhан амжалтануудые тэмдэглээд, таригдадаг шэниисын сортнууд тухай, газараа хайшан гэжэ утэгжүүлхэ тухай, үйлэдбэридөө эрдэм наукын туйлалтануудые нэбтэрүүлэн дэлгэрүүлхэ тухай, мүн колхозой экономикые хүгжөөлгын бусад хэдэн асуудалнуудаар хөөрэхыень колхозой түрүүлэгшые гуйба.

Н. С. Хрущев. Мүнөө эрдэм наука үйлэдбэриин хэрэглэхэ ехэ арга боломжонуудые бии болгожо байна. Энэнь селекциин жэшээ дээрэhээ илангаяа эли тодоор харагдана. Селекционернууд П. П. Лукьяненко, В. Н. Ремесло, Ф. Г. Кириченко болон бусад шэниисын гайхамшаг hайн сортнуудые бии болгонхой. Нүхэр Кириченко haяхан шэнэ сортын шэниисэ намда эльгээгээ. Тэрэнь «Новомичуринка» гэжэ нэрлэгдэдэг, манай орон дотор анха түрүүн бии болгогдоhон намарай хатуу шэниисэ болоно. Тэрээнhээ табан жэл соо дунда жэшээгээр гектар бүриин 10 центнер ургаса абтаа. Үрэжэл ехэтэй сортнуудые дэлгэрүүлхэ зам нээхын тула урэhэнэй ажахы шадамаар эмхидхэхэ ёhотой байнабди. Танай колхозой поли дээрэ ямар шэнэ сортын ургамалнууд таригданаб?

Н. Е. Носов. (колхозой түрүүлэгшэ). «Безостая-1» гэдэг шэниисэ тухай олон юумэ дуулаhан байнабди. Үнгэрэгшэ жэлдэ энэ сортые туршажа үзэхөөр шиидээд, тиимэ урэhэ хүршэнэрhөө худалдажа абаа hэмди. Манай 80 гектар газар дээрэ «Безостая-1» сортын шэниисэ таригдаhан байгаа. Иигэжэ эхи табигдаhан аад, hайн урэ угөө. Гектар бүриин 17 центнер ургаса хуряажа абаабди. Манай эндэхи гандадаг нютагта яhала hайн ургаса гээшэ aаб даа. Мүнөө жэлдэ эрхим шанартай өөhэдын урэhөөр 115 гектарта тарилга хэхэмнай.

Манайда имэ урэhэн юугээрээ hайн бэ? Манай эндэ шанга haлхин, заримдаа шуурганшье болодог юм. Тиимэhээ манай зоныг шэмэрүүн уларилда тэсэхээр сортын шэниисэ биднэдэ хэрэгтэй. «Безостая-1» тиимэл шэниисэ байгшэо. Энэ шэниисэ ямаршье шуурганда булиггдангүй ургадаг, орооhониинь унадаггүй байна. Нэгэтэ шуурган hалхитай бороогой ороходо, ондоо сортын таряан хэбтэншоо, харин «Безостая-1» нагаанигүй ербыжэ hуугаа hэн. Минии hанахада, 17 центнерhээ дээшэшье ургаса абтахал байха. Ооhэдынгөө алдуye ойлгообди. «Безостая-1» сортын онсо илгаае хүсэд мэдэнгүй, бага нормоор тариhан байгаабди. Гектар бүхэндэ 90 килограмм урэhэн таригдаhан юм. Харин хүршэнэрнай 130 килограмм тариhан байшоо. Тэдэнэй «Безостая-1» гектар бүриин 25—30 центнер шэниисэ угөө.

Н. С. Хрущев. Таанад, танай хүршэнэр минеральна утэгжүүлгэ хэрэглэнгүйгөөр имэ ургаса абаа гут?

Н. Е. Носов. Шэниисэ тариха газартаа минеральна ямаршье утэгжүүлгэ колхознай хэрэглээгүй. Минеральна утэгжүүлгэ орой абаагүйбди.

Н. С. Хрущев. Колхоздотнэй таригдадаг хабарай шэниисэ ямар ургаса үгэдэг бэ?

Н. Е. Носов. 13—14 центнер. Бүри hайн ургаса үгэхэ сортнуудые бэдэржэ байнхайбди.

Н. С. Хрущев. Академик П. П. Лукьяненко «Безостая-1» тухайлай хабарай шэниисэ бии болгохо туршалга хэжэ байнхай гэжэ намда хэлээ hэн.

Н. Е. Носов. Бии болгоо hаань, hайн лэ байгаа даа. Шэнэ сортые ехэл баяртайгаар хүлеэхэ байнабди.

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта)

ТАРЯА ХУРЯАЛГА ЭХИЛХЭЕЭ БАЙНА. ТЭЖЭЭЛ БЭЛЭДХЭЛГЭЕЭ БУШУУ ТҮРГЭН ДҮҮРГЭГТЫ

★

Үбгэн залуугүй —үбhэшэд

МОГСОХОН НЮТАГ. Эндэ 16 звено үбhэ хуряадаг. Хохюуртаhаа эхилээд, Гангата хүрэтэр 35 модоной зайда нэмжыhэн сабшалан дээрэ хажуурай хангинаан таhарнагүй гэхээр. Гар хажууршад, ажа тармуур баригшадhаа эхилээд, олон косилканууд үдэр hүнигүй хүдэлнэ, үбhэ hүрилэгшэдшье унтаха нойргүйгөөр ажаллана. Хамта 165 хүн үбhэ хуряалгада хабаадана.

Наратай үдэрнүүд тогтожо, үбhэшэдэй ажал урагшатайгаар ябуулагдаа. Эндэхи 2-дохи фермэдэ 950 гектарта хуряалга хэгдэжэ, 1600 центнер үбhэн hүрилэгдэн абтанхай. Тэжээл бэлэдхэлгын үедэ гэрэй эзэн эхэнэрнүүд, үбгэд хүгшэд миил hуунагүй, гарта хүлтөөрөө туhалалсана. Мүн нютагай эмхи зургаануудhаа 40 гаран хүн үбhэ hүрилэлгэдэ гараад, hайнаар хүдэлжэ байнхай.

hургуулиин hурагшад бүри эдэбхитэйгээр хабаадалсана. Дунда-Худанай 8 жэлэй hургуулиин 7,8 классуудай hурагшад практикада гараад, ажаллажа байнад. hурагшадhаа бүридэhэн үйлэдбэриин бригадые багша Виктор Мосоров хүтэлбэрилдэг. Эдэнэр 100 центнер үбhэ Чисаанынгаа совхоздо бэлдээд байна.

Ш. ЦЫБАНОВ,
хүдөө бэшэгшэ.

Хори.

★ ★

Гурбан лэ үдэрэй тала үлөө

Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхоз хамта 18 мянган центнер үбhэ хуряажа, энэ хүдэлмэреэ августын 10-да сүм дүүргэхэнь

Августын 6-най үдэр манай совхозойхид гүрэндэ hү тушааха жэлэй түсэб болзорhоонь урид дүүргэhэн тухайгаа мэдээсэбэ. Бэлэдхэлэй пунктда бүхыдөө 7012 центнер hүн оруулагдаа.

Энэ амжалта миил зүгөөр туйлагданоо бэшэ. Бүхы ажалшад, малшад, haалишадаймнай бултанэн зоригтойгоор, эдэбхи хэшээл ехэтэйгээр, эршэмтэй шангаар хүдэлhэнэй ашаар туйлагдаа. Нёдондо сагай уларилай таарамжагүй байбашье, адууhа малдаа бардам хүрэхэ үбhэ тэжээл бэлэдхэhэнэй ашаар ядамаргүй hайн ондо ороод, үбэл, хабарай haрануудта hү, мяха ехээр абажа шадаабди.

Энээниие хараада абажа, манай совхозойхид байгша оной таатай зохид эрхэ байдалые hамбаашалан, үбhэ тэжээл бүри ехээр бэлэдхэхэ гэжэ шиидэо юм. Хэрбээ бии байhан сабшалангайнгаа ногоо хуу сабшажа, хамта 16 мянган центнер үбhэ абаха түсэбтэй hаа, бүхы арга боломжонуудаа гүйсэд хэрэглэн, үшөө 2—3 мянган центнер үбhэ нэмэжэ суглуулха зорилго табяабди. Тэрэшэлэн хамта 12 мянган тонно гэхэ гү, али нёдондонойхиhоо 4—5 мянган тонноор ехэ силос дарахабди.

Августын 7-ной мэдээгээр совхоздо бүхыдөө 14 мянган центнер үбhэн hүрилэгдэжэ абтаа. Иигээд 2—3 хоногой туршада үлэhэн бүхы сабшалангайнгаа ногоо хуу сабшажа, хуряажа, hүри болгохобди.

Үбhэ хуряалга дүүрээ гээд hанагаа амаршахагүй, сагай үшөө эртэ, ногооной hайн байhаниие хараада абан, хадон морин косилка, гар хажууршадые хэзээдэшье сабшагдаагүй байhан холын ой модоной сооорхой, хүбшэ газарта эльгээжэ, баhал олохон центнер үбhэ абахабди.

Эдэ бүгэдын ашаар ерэхэ үбэлжэлгын үедэ бүхы адууhа малаа үбhэ тэжээлээр гүйсэд хангаха байхабди.

В. СМОЛИН.

Яруунын совхозой 2-дохи отделенидэ үбhэ хуряалга дээрэ элдэб янзын техникэ үргэнөөр хэрэглэгдэнэ. Зураг дээрэ: тэндэ машинаар үбhэ hүрилжэ байна.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министерствэдэ

СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министерство Москвада байдаг США-гай элшэн сайдуудта августын 3-да ното эльгээгээ. Тэрэ ното соонь иигэжэ хэлэгдэнэ: Кубын республикада ошохо зорилготойгоор дээрээ хүнүүдые hуулгаад ябаhан «Грузи» гэжэ советскэ пассажирска судные июлиин 18-да Атлантиин далай соо США-гай сэрэгэй авиациин 151349 номертой самолет эрьежэ тойрожо ябаад айхабтар дүтүүр ниидэнэ. Имэ юумэн хойто широтагай 32 градус 12 минутын, баруун долготагай 62 градус 32 минутын пунктда болоо. Мүн тэрэ самолет июлиин 19-дэ «Грузи» гэжэ теплоходыемнай хойто широтагай 29 градус 02 минутын, баруун долготагай 70 градус 07 минутын пунктда дахин тойрожо ябаад ниидэhэн байна. Хойто широтагай 25 градус 34 минутын, баруун долготагай 79 градус 28 минутын пунктда «Грузи» теплоходой тамаржа ябатарынь, июлиин 21-нэй 1 час 45 минутада тэрэ теплоходтомнай США-гай «Крэтчмэр» гэжэ сэрэгэй онгосо дүтэ ерэhэн байна (бортдоо 329 гэhэн номертой). США-гай тэрэ онгосо 3 час 07 минутада советскэ теплоходой хажуугаар урагша хойшоо тамаран ябажа, «Грузи» судныемнай саашаа ябахадань haалта хэхэhээ гадна, мүн хажуугаарнь дайран алдажа ябаад, пассажирнуудай ами наhанда аюул тохёолдуулhан байна.

Америкын сэрэгэй самолёдууд болон онгосонууд советскэ пассажирска, транспортна судануудай урдаhаа имэ бүтэхэгүй муухай юумэнүүдые дэлхэйн ондо ондоо газарай уласхоорондын уhануудташье—Номгон ба Атлантиин ехэ далайнуудта, Дундада, Хойто ба бусад далайнуудташье хэнэ гэжэ СССР-эй МИД мэдээсэнэ. «Лена» гэжэ дизель электроходые, «Победа» гэжэ пассажирска пароходые, «Фрунзе» онгосые, «Дубно», «Долинск» теплоходуудые, «Каменец-Подольск» пароходые Америкын сэрэгэй самолёдуудай эрьен тойрон ниидэhэн тухай баримтанууд ното соо харуулагдана.

Советскэ правительство Америкын сэрэгэй авиациин имэ хорото ябуулгануудые буруушаажа байhанаа мэдүүлнэ, уласхоорондын уhануудта тамарха эрхэ сүлөөе эбдэдэг имэ ябуулгануудые, саашадаа тон ехэ аюул тохёолдуулмаар имэ ябуулганuудые болюулха тушаа хэмжээнүүд Америкын Холбоото Штадуудай зүгhөө абтаха бэзэ гэжэ найдана гээд СССР-эй МИД мэдээсэнэ.

НYХЭР Н. С. ХРУЩЕВОЙ ХӨӨГЭЛДӨӨНЭЙ ТYГЭСХЭЛ

Эхинйинь 1-дэхи хуудаһанда

Н. С. Хрущев. Танай эндэхи уларилда намарай ургамалнуудые тарихада гайтайшаг лэ гээшэ. «Безостая-1» сортын хажуугаар ондоошье сорт туршагдадаг ха юм. «Мироновская-808» гэдэгые таряад туршахадатнай яаха юм? «Безостая-1» сортһоо үлүү тэсэмгэй гэжэ хэлсэнэл.

Үнгэрэгшэ жэлдэ Курска областиин Калиновка тосхондохи колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Грачев «Мироновская-808» сортын үрэһэ олоод, багашаг талмай дээрэ тариһан юм. Гандуу зун болоһон байгаа. Элдэб сортын ургамалнууд ямараар тэсээб? Районлогдоһон сортын үрэһэн гектар бүриин 21 центнер ургаса үгөө. Харин «Мироновская-808» сорт 43 центнер гэхэ гү, али 22 центнерээр ехэ ургаса үгэһэн байна. Тиимэ болохолоороо, энэ сорт тариһанда ургасань 2 дахин нэмээ.

Н. Е. Носов. Танай зүбшэлые, Никита Сергеевич, үндэһэ болгон, «Мироновская-808» сортын шэнийсэ таряад туршахабди.

Н. С. Хрущев. Танай эндэ хэды шэнээн хура бороо ородог бэ?

Н. Е. Носов. 350 миллиметр тухай.

Н. С. Хрущев. Энэ сортын бии болгогдоһон Мироновско станцида бүри ехэ хура бороо ородог байна. Тиигэбэшье танай эндэ һайн ургаса абтахал байха.

Н. Е. Носов. Мүнөө жэлдэ хура бороо ехээр оронхой. Намарай таряан һайнаар гараха байха.

Н. С. Хрущев. Үрэһэнэй хэрэг хүдөө ажахыда утаа ехэ удха шанартай, зарим ургамалнуудай талаар шиидхэхы удха шанартай гэжэ хэлэхэ байнаб. Гэхэ зуура, үрэһэнэй ажахын манайда хэрэгсээгдэлэггүй байһаниинь гэмнэлтэй. Доороһоо дээрэ хүрэтэр үрэһэнэй һайн ажахытай боложо, сортнуудыень саг үргэлжэ шэнэдхэн һэлгэжэ байхада али тухай шухалаб гэжэ мүнөөшье хүсэд ойлгоногүй.

Заримдаа имэ ушар тохёолдодог: хабар болоходонь лэ, ямар үрэһэ тариха тухайдаа колхозой түрүүлэгшэ бодожо захалдаг. Үнэндөө өөрөө өөртөө зүбшэл үгэхэ болоно бшуу. Хүгжэнги хүдөө ажахытай оронуудта имэ ушар тохёолдодоггүй гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Би Данияар ябаад ерээ һэм. Энэ оронда һайн сортын ургамалнууд бии болгодонхой. Тэндэ хүдөө ажахын талаар советнигүүд бии байдаг. Тэдэнэр фермэнүүд дээгүүр ябажа, ямар сортын үрэһэ тариха түхай зүбшэл үтэдэг, шэнэ сортын эрхим үрэһэ абалгадань туһалдаг юм. Манайда баһал советнигүүд — инспекторнууд эмхидхэлшэд бии бшуу. Тэдэнэр танда зүбшэл үгэдэг гээшэ гү?

Н. Е. Носов. Зүбшэл үгэдэг, теэд заримдаа манда шухала юумэ хэлэдэггүй агша.

Н. С. Хрущев. Ямар зүбшэл үгэнэб? Юундэ иигэжэ хуряанаш, хэзээ, ямар сагта таринаш гэхэ мэтэ асуудалнуудые ехэнхидээ һурадаг бэээ? Энэ мэтын зүбшэлһөөнь колхоздо ямаршье туһа болохогүй ха юм. Ямар сортын үрэһэ тариха тухай зүбшэлөө һаань һайн аад, олохон инспекторнууд тиигэдэггүй байна хаш.

Хүгжэнги хүдөө ажахытай оронуудтахи советнигүүд туршалга хэдэг, туршалгын полинуудтай байдаг. Тиимэһээ элдэб сортнууд үтэгжүүлэнүүд туршагдадаг байна. Тэндэхи советник фермерэйдэ ерээд, имэ сортые имэ сортоор һэлгэхэ хэрэгтэй, эды шэнэн үрэ гараха байха гэжэ сэхэ хэлэдэг юм.

Манай колхоз, совхоз туршалгын поли болоно, тиимэһээ тодорхой һонор дурадхалнууд хэгдэхэ ёһотой. Колхозой түрүүлэгшые инспектор эмхидхэлшын «шамдуулхань» мүнөө манда хэрэгтэй бэшэ байна. Ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэдтэ түгэс мэргэжэлтэй зүбшэл хэрэгтэй. Тиин гэһээ манай зарим инспекторнууд эрдэм һургуулигүй байдаг. Өөрөө юушье мэдэхэгүй инспектор ямар зүбшэл үгэлтэйб.

Мүн имэ асуудал абаад үзэгты. Манай олохон ажахынууд «багаханшье һаа, олон юумэтэй байха» гэһэн ёһо гурим баримталан эрхилэгдэдэг байһаар. Тиимэ үйлэдбэрилгэһөө худалдаан болохо юумэн багаар абтадаг, ажалайнь бүтээсэ багахан байдаг. Үйлэдбэриин урда табигдажа байһан мүнөө сагай ехэ эрилтэдэ тиимэ ажахы харюусахагүй. Ажахыгаа тусхай мэргэжэлтэй болгохо шухала. Интенсификаци хангаха хэрэгтэй. Ондоошье шухала асуудалнууд бии. Тэдэниие ЦК-гай ноябриин Пленум дээрэ зүбшэн хэлсэхэ гэжэ шиидхэлэди. Тусхай мэргэжэлтэй болгогдоһон үйлэдбэриие хүтэлбэрилгын хэрэгые эмхидхэлэй талаарнь һайжаруулха, янза бүриин продукци үйлэдбэрилгын түлөө харюусахаар хүнүүдтэй байха шухала гээшэ ха. Тиигээд байбал, түгэс мэргэжэлтэй советнигүүднье бии болохо, тусхай мэргэжэһэн ажахынуудые хинан шалгаха, тэндэхи үйлэдбэри эмхидхэлгын түлөө гурэнэй урда харюусадаг болохо байха. Тиигээд лэ байбал, тэдэнэр тус районд һайн таараха сортнуудые тарихыетнай таалалта зүбшэлдэг болохо.

Газар таряалангаа шадамар бэрхээр эрхилдэг болохын тула ехэхэн хүдэлмэри хэхэ ёһотой байнабди. Данида выставкэ хараһан тухайдаа хэлэһэн байгааб, үшөө дахин һануулхые хүсэнэб. Тэндэ шэнийсэ тариглаһан байгаа. Тэрэнь ямаршье буртаг үбһэгүйгөөр урганхай гэжэ танда хэлэхэ ёһотой болоноб. Гэхэ зуура, овсюгай нэгэл ёһэ дайралдаа. Датчанууд овсюк тушаа минии анхарал хандуулаад, һүүлээрнь таряанай дундаһаа абажа харуулаа һэн. Тэрэ овсюгынь уһатай бутылка соо хэгдэжэ, бэшүхаг экспонат болгогдон табигдаһан байшоо. Даниин поли дээрэ овсюгай ургаа һаа, юрэ бусын ушарал гэжэ тоолодог юм гэжэ выставкын хүтэлбэрилэгшэд манда тайлбарилаа бэлэй. Нээрээшье тэндэхи поли дээрэ овсюк угы байна. Тиимэшье байнгүй аргагүй. Ажахыгаа ашаг ехэтэйгээр эрхилдэг газарай поли дээрэ буртаг үбһэн ургаха ёһогүй.

Тэндэхи фермэнүүдтэ хүрэхэдэм, үнеэдэйнь һүнэй тоһолиг тэн ехэ байгаа. 6,9 процент тоһолиг һүтэй үнеэ намда харуулаа һэн. Энэнь үнэншэмөөр бэшэ гэхээр. Теэд үнэхөөрөө тиимэ байгаал даа. 4,5—5 процентһээ доошо тоһолиггой һү үгэдэг үнеэд тэндэ байхагүй. Олонхи үнеэдынь датска улаан үүлтэрэй юм. Тэдэнь бэсэр томо бэшэшье һаа, ашаг шэмэ ехээр үгэдэг. Үнеэдынь маха-һүнэй гэжэ нэрлэгдэдэг. Үнеэдээ һүнэй, маханай гэжэ илгадаггүйбди гээд тэндэхин намда хэлээ һэн. Үнеэн хадаа һүшье үгэхэ, маха абахаар һайн түлшье гаргаха ёһотой гэжэ тоолодог байна.

Племенной хэрэг тухай, тусхайлбал, искусственна үрэжүүлгэ эмхидхэлгэ тухай хэлэхэ хэрэгтэй болоно. Танай фермэдэ искусственна үрэжүүлгэ хэгдэдэг гү?

Н. Е. Носов. Хэгдэдэг даа.

Н. С. Хрущев. Хэн хэдэг бэ?

Н. Е. Носов. Һуража гараһан колхозник.

Н. С. Хрущев. Искусственна үрэжүүлгэ мэтын имэ шухала хэрэгые ажахы бүхэндэ өөр өөрынхеэрээ эрхилхэ ябадал тохёолдуулжа болохо аал? Орон дотор искусственна үрэжүүлгэ эрхилхэ станцинууд байха ёһотой гээшэ ха. Колхозууд, совхозуудые хангаха түгэс шадабаритай мэргэжэлтэд тэдэ станцинуудта байха ёһотой болоно. Станцинуудай хүдэлмэрилэгшэд искусственна үрэжүүлгэ эмхидхэлгын түлөө харюусаха, гүрэнэй зүгһөө хиналта хэхэ. Нэгэ үгөөр хэлэбэл, искусственна үрэжүүлгын хэрэгые гүрэнэй мэдэлдэ оруулха хэрэгтэй байна. Тиихэдээ искусственна үрэжүүлгын станцинууд һайн бухануудтай байха, һайн үрэ дүн түйлахыень колхоздо гү, али совхоздо найдуулха болоно. Үрэжүүлгэ хэхын тула ямар бухануудхэрэглэгдэхэб, үг удамайнгаа талаар шалгагданхай гү гэһэн асуудалнуудые ажахы шиидхэхэ ёһотой. Тайлбарилан хэлэбэл, искусственна үрэжүүлгын ашаар малай үрэжэлые дары түргэн һайжаруулжа шадагдаха гэжэ хүнүүдэй найдаха ябадал хангаха шухала.

Энэ хүдэлмэри мүнөө хаа хаанагүй һайнаар эмхидхэгдээгүй байна гэжэ хэлэгдөө һэн. Хэды үнеэд үрэжүүлэгдэжэ гэһэн тоо мэдээ зохёодог, теэд хожомынь тэрэлһээ үсөөн үнеэд түрэдэг ушар үзэгдэдэг байна. Һүрэг соо олон һубай үнеэдэй бии байһанай түлөө хэн харюусанаб? Харюусаха хүниие олохогүйт.

Н. Е. Носов. Нээрээшье тиимэл даа.

Н. С. Хрущев. Ороохото ургамалнуудые тариха газартаа минеральна үтэгжүүлгэ хэрэглээд туршаагүй гүт. Танай эндэхи газарай хүрьһэндэ имэ үтэгжүүлэгнүүд ямараар нүлөөлхэб гэжэ хэлэхэгүй хаяат?

Н. Е. Носов. Үгы, манай зоно гандадаг, үтэгжүүлгэ манда оройдоо үгтөөгүй юм.

Н. С. Хрущев. Колхозой түрүүлэгшээр хэдыдэхи жэлээ хүдэлжэ байнат?

Н. Е. Носов. Табан жэл.

Н. С. Хрущев. Табан жэлэй туршада хабарай ба намарай шэнийсын ургаса ямаршуугаар дээшээ, доошоо болодог байгааб?

Н. Е. Носов. Хабарай шэнийсэ табан жэлэй турша соо тогтууритайшаг, хододоо шахуу нэгэл янзын ургаса үгэдэг байгаа. Гэхэ зуура, үнгэрэгшэ жэлдэ гектар бүриһөөнь 10 центнер, харин бэшэ жэлнүүдтэ 14—15 центнер абтаһан байха.

Н. С. Хрущев. Хабарай шэнийсэ 10 центнерһээ доошо ургаса үгөөгүй гү? Теэд намарайхи хэды шэнээн үгөөб?

Н. Е. Носов. Табан жэлэй туршада намарай шэнийсын гектар бүриһөө жэл соо дунда жэшээгээр 15 центнер абтадаг байгаа.

Н. С. Хрущев. Хабарай шэнийсэ жэл соо дунда жэшээгээр хэды шэнээн ургаса үгэһэн болоноб?

Н. Е. Носов. 14,5 центнер. Манайда зөөлэн шэнийсэ үгы юм. Тиимэ һаа гансал хатуу шэнийсэ таридагбди. Энэмнай ургасын талаар үлэ мэдэг доошоо байдаг гэжэ хэлэхэ ёһотой болоноб.

Н. С. Хрущев. Үшөө ямар ургамалнуудые таряабта? Силос болгогдохо кукуруза таряа гүт?

Н. Е. Носов. Таряабди.

Н. С. Хрущев. Гектар бүриһөө хэды шэнээн силос абанабта?

Н. Е. Носов. Мүнөөдөө багашагые абанабди, 187 центнер. Гэбэшье, гектар бүриин 300 центнер, бүришье ехэ эшэ набша ба бүүрсэг үгэхөөр һайн участогууд мүнөө жэл манайда бии.

Н. С. Хрущев. Уһалагдадаггүй гү?

Н. Е. Носов. Уһалагдадаг кукуруза манайда үгы.

Н. С. Хрущев. Уһалууриия һайжаруулха ямар арга боломжотойбта? Танай газар һайн, дулаагаар элбэг ха юм. Полидоо уһа гаргаа һаа, кукурузын ба бусад ургамалнуудай баян ургаса абажа болохо гү?

Н. Е. Носов. «Кубанец» совхоздо, мүн бусад ажахынуудта уһалуури эмхидхэлгын дүй дүршэл анхаралтайгаар шэнжэлжэ байнабди. Манайда юу хэжэ болохо тухай колхозой мэргэжэлтэд мүнөө багсаан тодорхойлжо байнхай. Хаалта барижа, ехэхэн сөөрэм тогтоохо һанаатайбди. Даб дээрэхи багсаамжын ёһоор, тиимэ сөөрэмэй уһаар 100 гектар газар уһалжа болохо байна. Уһалагдадаг газар турүушын ээлжээндэ кукуруза тарихын тула хэрэглэгдэхэ. Энэмнай маха, һү бүри ехээр абаха гол шухала нүхэсэл болохо гэжэ тоолонобди.

Н. С. Хрущев. Кукурузынгаа гектар бүриһөө хэды шэнээн орооһо абанабта?

Н. Е. Носов. Ороһон болгон абахын тула багашаг талмайе үлөөдэгбди. Мүнөө жэлдэ кукурузын гектар бүриһөө 30 центнер ороһон абтаха байха.

Н. С. Хрущев. Энэтнай мүнөө жэлдэ гү? Үнгэрэгшэ жэлдэ хэды шэнээниие хуряажа абаа һэмта?

Н. Е. Носов. Нёдондо манайда «Буковинская-3» сорт таригдаа һэн. Гектар бүриһөөнь 12 центнер ороһо хуряажа абаа һэмди. 100 гектар тариһан аад, багашаг хэмжээтэй бүүрсэгүүд абтаһан байгаа.

Н. С. Хрущев. «Буковинская-3» үрэһэн таанарта тааранагүй гээшэ ха. Хэн энэ гибридые тариха гэһэн зүбшөөл үгөөб?

Н. Е. Носов. Агрономуудтай зүбшэлдөө һэмди. Имэ үрэһэн манда ерэһэн байгаа.

Н. С. Хрущев. Хэрбээ кукурузын сортнуудые шэлэн абаха хэрэгтэ иигэжэ хандадаг байгаа һаатнай, юуншье болохогүй, һайн ургаса абтахагүй. Энэ талаар нэн түрүүн үйлэдбэриин управлени, тэрэшэлэн энэ гибридые тарихаар зүбшөөһэн научна эмхи зургаанууд зэмэтэй юм ааб даа. Манайда бүхы юумэн: туршалгын станцинууд, институдууд, туршалгын ажахынуудшье бии. Теэд ашаг ехэтэй сортнуудые набтаруулхын түлөө харюусалга үгы байна.

Үшөө юу таридагбта, танайда үшөө ямар ургамалнууд таригдадаг бэ? Ешмээн, хара таряан, просо гү?

Н. Е. Носов. Бидэнэр үшөө просо таридагбди, теэд багаар таринабди.

Н. С. Хрущев. Гектарһаа хэды шэнээниие абанабта?

Н. Е. Носов. 15—18 центнер шахуу. 95 гектар таридагбди. «Саратовское-853» гэдэг шэнэ үрэһөөр хоёрдохи жэлээ тарилга хэнэбди. Мүнөө жэл гектарай 18 центнер ургаса суглуулхаар хүлеэгдэнэ.

Н. С. Хрущев. Ямар аргаар тарилга хэнэт?

Н. Е. Носов. Шэнийсын тарилга хэдэгтэл, рядовой сеялкаар.

Н. С. Хрущев. Үргэн рядтайгаар тарилга хэхэ тухай та дуулаа һэн гүт?

Н. Е. Носов. Өөһэдынгөө полинууд дээрэ тиимэ аргаар туршалга хэжэ үзөөгүйбди.

Н. С. Хрущев. Та М. А. Посмитный тухай али нэгэн юумэ дуулаа ёһотойт? Украинын колхозой түрүүлэгшээр хүдэлдэг тиимэ хүн бии юм. Тэрэ колхозой түрүүлэгшээр хүдэлһөөрнь 40 жэл болоо хэ. Граждан дайнһаа бусажа, хүдөө тосхондоо ерээд, коммуна эмхидхэһэн, хожомынь энэ коммунань хүдөө ажахын артелиин устав баталан абаа бэлэй. Посмитный колхозой түрүүлэгшээр һунгагдаһан байгаа. Тэрэ хадаа гектарай 40 центнер горохой ургаса абадаг. Тэрэ хүн эрдэмтэн бэшэ, агроном бэшэ, юрын таряашан хүн, гэбэшье дүй дүршэлөөр баян хүн, газарые һайн мэдэдэг һэн тула хүрэнэрэйнгөө дүй дүршэлые анхаралтайгаар шудалдаг юм.

Н. Е. Носов. Никита Сергеевич, бидэнэр мүнөө жэл намарай ургамалнуудай тарилгые үргэдхэжэ, 6 мянган гектар шэнийсэ, хара таряа тарихамнай гэжэ танда хэлэхээ хүсэнэб.

Н. С. Хрущев. Нёдондо жэл хэды шэнээн таригдаһан байгааб?

Н. Е. Носов. Дүрбэ мянган гектарһаа бага үлүүхэн.

Н. С. Хрущев. Юу хэлэхэб, һайн лэ хэрэг гээшэ. Хэрбээ намарай ургамалнуудай һайн ургаса үгэдэг байгаа гээшэ һаань, тарилгыень үргэдхэхэ хэрэгтэй. Танай эрхэ байдалда намарай ургамалнуудай газарые саг соонь хахалха ябадал тон шухала байна. Тиигэбэл таанар намарай ургамалнуудай һайн гарасые түйлажа шадахат. Тэдэ ургамалнууд үбэлые үнэргэжэ, баян ургаса үгэхэ. Гэбэшье танай эрхэ байдалда намарай ургамалнуудай гарасые түйлаха гээшэ хүнгэн бэшэ хэрэг. Теэд мүнөө эрхэ байдал һайжаржа байна ха.

Н. Е. Носов. Колхоздо таригдадаг үнэтэ ургамалнуудай дунда горчица ехэ һуури эзэлдэг юм. Энэ ургамал колхоздо ехэ гаргаша хэдэггүй аад, ехэ олзо доход үгэнэ. Мүнөө жэлдэ горчица гектарай 8 центнер ургаса үгэхэ. Нёдондо жэл бидэнэр гектарай 6 центнер ургаса абаа һэмди. Юрэнхыгөөр хэлэхэ болоо һаа, горчицын ашаар ехэхэн нөөсэтэй болонхойбди. Тиин энэ ургамалай ургасые түсэбһөө гадуур худалдаха байнабди гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Түсэбһөө гадуур 1,5 мянган центнер тушаажа болохобди.

Н. С. Хрущев. Центнер горчицын түлөө гүрэн хэды мүнгэ түлэнэб?

Н. Е. Носов. Никита Сергеевич, энэмнай үнэтэй ургамал. Тэрэнэй өөрынь үнэ сэн бага, харин горчицын түлөө гүрэн ехэ мүнгэ түлэдэг. Нёдондо центнер горчицын өөрынь үнын 2 түх. 40 мүнгэн байхадань, гүрэндэ центнерэй 25 түхэригөөр худалдаабди. Мүнөө жэл өөрынь үнэ сэн нёдондонойхиһоо бүришье доошоо байха. Горчицын ургасада мүнөө жэлэй сагай уларил ехэ тааруу байгаа. Бидэнэр тэрэниие хүдөө ажахын хэрэгтэнэй бии болоходо, оройдоол нэгэ дахин элдүүрилһэн байгаабди. Горчицын хойноһоо ондоо харууһалга хэгдээгүй. Мүнөө жэл центнер горчицын өөрынь үнэ сэн 2 түхэригһөө дээшэ байхагүй, харин центнерэй 25 түхэригөөр худалдахабди. Гүрэниие мэхэлжэ байһан шэнги болоно. Тиибэшье энэ ургамал үнэтэй, тэрээндэ эрилтэ ехэ байдаг.

Н. С. Хрущев. Шэнийсын өөрынь үнэ сэн танайда хэды түхэриг болодог бэ?

Н. Е. Носов. Нёдондо жэл центнер намарай шэнийсэ 2 түхэриг 37 мүнгэтэ болоо һэн. Мүнөө жэл хоёр түхэригтэ болохо гэжэ байба даа.

Н. С. Хрущев. Шэнийсын түлөө гүрэнһөө хэдые абахабта?

Н. Е. Носов. Зөөлэн шэнийсые центнерэй 8 түхэриг 27 мүнгөөр худалдахабди.

Н. С. Хрущев. Хатуу шэнийсын түлөө хэдыб?

Н. Е. Носов. Центнер хатуу шэнийсын түлөө гүрэн 12 түхэриг түлэнэ.

Н. С. Хрущев. Та өөрөө агроном гүт?

Н. Е. Носов. Тракторнууд, автомобилиуд болон хүдөө ажахын машинануудай талаар механик мэргэжэлтэйб. Табадахи жэлээ түрүүлэгшээр хүдэлнэб. Тиигээшье һаа, саашаа һураха хэрэгтэй гэжэ ойлгодогби.

Н. С. Хрущев. Та зүбөөр хэлэнэт. Гансал ухаа муутай хүнүүд бүхы юумые мэдэхэ болообди гэжэ хашхаралдадаг, харин ухаантай хүн юумэ ехээр мэдэхэ болохо тумаа һураха гэжэ оролдодог.

Н. Е. Носов. Манай ажахы үйлэдбэреэ таһалгаряагүйгөөр үргэдхэхэ нөөсэтэй болонхой. Капитальна һомололгодоо колхоз 300 мянган түхэригтэй юм. Энэ жэл бидэнэр типовой проектнэ ёһоор баригдаһан, 320 һууритай гоё һайхан һургуули ашаглалгада үгэхэмнай. Манай колхоз хэды жэлэй саада тээ экономическа талаараа ходо һулахан байдаг ажахы байгаа гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Теэд табан жэлэй туршада энэ ажахы шадалтай болонхой. Урдань гүрэндэ ходо үритэй байдаг һэн, харин мүнөө гүрэнһөө зээли абаха хүсэл байдаггүй.

Колхозниктэ аванс үгэхын тула 137 мянган түхэригтэйбди. Мүн лэ имэ зорилготой хойто жэлэй нөөсэ 115 түхэриг болоно. Бидэнэр иигэжэ бододогбди; энэ жэлдэ гүрэндэ бүри ехэ таряа худалдахабди. тиихэдэмнай олзо доходнай бүри ургаха.

Н. С. Хрущев. Колхозниктэ өөһэдтөө хилээмэ баридаг гү?

Н. Е. Носов. Өөһэдөө баридаг.

Үйлэдбэриин ба ажаһуудалай барилганууд тухай хэдэн үгэ. Бидэнэр мүнөө тэдэниие барижа эхилээбди. Энэ хэрэгтэ бүхы хүсөө зорюулнабди. Мүнөө жэл эхэ гахайнуудай байра, үнеэдэй байра ашаглалгада үгөөбди. Ойрын сагта ажаһуудал хангаха байрануудые барижа эхилхэмнай. Манайда хилээмэ баридаг өөрымнай пекарни бии болохо. Колхозниктэ гүрэнэйнгөө үмэнэ абаһан үялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэнэ, таряа худалдаха түсэб хоёр дахин үлүүлэн дүүргэгдэхэ. Һү, маха худалдаха даалгабари дүүргэгдөө.

Н. С. Хрущев. Үнеэн бүриһөө хэды шэнээн һү һаанабта?

Н. Е. Носов. Манайда һү һаали үшөөл бага, үнеэн бүхэнһөө 1600 килограмм һаагдана. Энээнэй ушар шалтагаан юуб гэхэдэ, манайда үүлтэр һайжаруулха хүдэлмэри ёһотоор ябуулагданагүй, мүн үнеэдшье үсөөхэн гээшэ.

Н. С. Хрущев. Үүлтэртэ малай ашаг ехэтэй байхань зүб, гэбэшье үнеэдэй һү һаали хадаа ямараар эдеэлүүлһэнһээ гол түлэб түлһыдадаг гэжэ би хэлэхэ байнаб. Тиихэдэ тэжээлэй гол шухала зүйл гэхэдэ, кукурузын силос болоно. Хэрбээ таанар һайн сортые шэлэн абаад, газараа үтэгжүүлээд, кукурузые уһалаад байгаа һаа, тэжээлээр элбэг байхат. Уһалагдаха тарилга хэхын тула сортынь шэлэн абаха гээшэ ехэ удха шанартай юм. Уһалагдадаг газар дээрэ сорт бүхэн һайн ургаса үгэдэггүй. Танай хүршын газар дээрэ «Одесская-10» сортын кукуруза хараа һэм. Энэ һайн сорт. Тиибэшье ондоошье сортнуудые туршажа болоно. «Днепровская-200» гэдэг сорт бии. Тэрэ уһалхада эгээл һайн ургаса үгэдэг юм. Тэрэниие би Херсонско областиин Скадовска районд нёдондо жэлэй намар хаража, этигэһэн байнаб. Тэндэ гайхамшагта механизатор-кукурузовод нүхэр Романюк бии. 1963 ондо тэрэ гектарай 90 гү, али 95 центнер кукурузын ороһо абаһан, мүнөө жэл гектарай 100 центнер ороһоной түлөө тэмсэжэ байнхай.

Н. Е. Носов. Тэрэнэй тарилгын талмай ехэ байжа болоо ха?

Н. С. Хрущев. Тиимэ, тарилгын талмай бага бэшэ. Мүнөө жэл тэрэ 200 гектар дээрэ кукуруза таряа. Нүхэр Романюк гектарай 700—800 центнер силосэй ногоон набша абадаг юм.

Таанар кукуруза уһалхын тула уһалууриин барилга хэхээр бэлэдхэл хэнэт. Хэн нэгээе нүхэр Романюкта эльгээжэ, тэрэнэй дүршэлтэй танилсыт. Манай мал ажалай ерээдүйнь уһалагдадаг газарай кукурузатай холбоотой юм. Хэрбээ таанар үнеэн бүхэндэ 12—15 тонно һайн шанартай силостэй байгаа һаа, танай үнеэд тус бүриин 3—3,5 мянган литр һү үгэдэг байха гэжэ баталан хэлэжэ болохо.

Н. Е. Носов. Бидэнэр тиимэ хэмжээнэй силостэй болохые оролдохобди. Манай механизаторнууд дүршэлтэй хүнүүд, тэдэнэр уһалагдадаг газар дээрэ кукуруза ургуулха дүршэлые шудалха байха.

Н. С. Хрущев. Калиновка тосхон һанаандам ороно. Тус колхоздо һү багаар һаадаг, маха оройдоо абадаггүй саг байгаа бэлэй. Малынь үсөөн, тиибэшье хооһон шахуу байдаг һэн. 1953 ондо колхоз 100 гектар газарта 8 центнер маха, 42 центнер һү абадаг һэн. Колхозой кукурузын баян ургаса, саахарай свёклын, бусад ургамалнуудай ехэ ургаса абажа һураад байхада, байдалынь тад ондоо болонхой. Колхозниктэ олон жэлэй туршада гектарай 500—600 центнер кукурузын ногоон набша абажа, силос хэдэг болонхой. Саахарай свекло гектарай 300—350 центнер, хартаабха—200 центнер ургаса үгэнэ. Имэ ургаса абаад байхада, мал олоор бариха арга боломжо бии болоо. Мүнөө калиновкынхид 100 гектар газарта 100—110 центнер үүсэлмэл маха, 520 центнер һү абана. Тиихэдэ экономическа талаараа һула хоёр колхоз Калиновкатай нэгэдээд, нэгэ—хоёр жэлэй туршада тэдэнэр калиновкынхидай үйлэдбэриин хэмжээе түйлаһан байна гэжэ тэмдэглэхэ шухала.

Н. Е. Носов. Энэ колхоз тухай би дуулаа һэм. Хэды шэнээн газартай гээшэб?

Н. С. Хрущев. Хахалагдадаг газарынь 5 мянган гектар. Курска область дотор энэ томохон колхоз болодог.

Н. Е. Носов. Манай ажахы талын колхоз тула газарынь ехэ, 17 мянган гектар юм.

Н. С. Хрущев. Мүнөө ургамалнуудай ургаса дээшэлүүлхэ гэжэ оролдохо хэрэгтэй. Танайшье зоно үтэгжүүлэгдэһэн газар дээрэ шэнийсын тарилга хэжэ туршаха шухала. Танай газарай хүрьһэнэй үтэгжүүлгэдэ ямараар хандадаг байһыень мэдэхэ хэрэгтэй.

Манай арад ехэ хими байгуулна. Ерэхэ жэлдэ минеральна үтэгжүүлгэ үйлэдбэрилгые 40 миллион тонно шахуугаар ехэ болгохоор хараалагдана. Ороһото болон техническэ ургамалнуудай ургасые түргөөр дээшэлүүлхын тула эдэ үтэгжүүлгэнүүдые зүбөөр хэрэглэхэ шухала. Ургаса дээшэлүүлхэ хэрэг манайда онсо ехэ удха шанартай. Эдеэ хоолдо зорюулан жэл бүри 2750 миллион пууд ороһо бэлэдхэхэ хэрэгтэй болоно. Хэрбээ гектарай 2 тонно ороһо худалдадаг байгаа һаа, 25 миллион гектар газарта шэнийсэ болон эдеэ хоолой бусад ургамалнуудые тарихада хүсэд хүрэхэ байна. Харин тиихэдэ бидэнэр мүнөө 130 миллион гектарта ороһото ургамалнуудые таринабди. Би гансал эдеэ хоолой ороһо таряа абанаб, мүн ямар ургаса абаад, хэды шэнээн талмай дээрэ тарилга хээд, малай тэжээлдэ хүрэхөөр ороһо абахабибди гэжэ бааһал хаража үзэхэ хэрэгтэй. Эдэшье тоонууд манайда ургаса дээшэлүүлгын удха шанарай хэды ехэ байһыень харуулна.

Н. Е. Носов. Эдэ асуудалнууд тухай бидэнэр бододогбди. Ургаса дээшэлүүлхэ арга боломжо манайда мүн лэ ехэ гээшэ.

Н. С. Хрущев. Ороһо таряанай элбэг байхада, шубуунай маха, үндэгэ болон бусад продуктнуудые абаха хэрэгые промышленна үндэһэ һуури дээрэ табижа болоно. Энээниие хэхээр бидэнэр хараалнабди. Шубуунай фабрикануудые бариха тухай шиидхэбэри правительство һаяар абаха байха. Шубуунай фабрикануудта үндэгэ олоор абажа, хүн зоной эрилтэ хангаха зорилго табигдана. Шубуун ажалай үйлэдбэриие иигэжэ эмхидхэбэл, ашаг ехэтэй байха гэжэ һананаб. Мүнөө үндэгэ, шубуунай маха абаха үйлэдбэри эндэ тэндэ тараагдашоод байхадань, продукциинь үнэ сэн ехэ болоно. Танайда нэгэ тахяа хэды үндэгэ үгэдэг бэ?

Н. Е. Носов. Нёдондо 90 үндэгэ үгөө.

Н. С. Хрущев. Харана гүт, ямар муу тахяа гээшэб, оройдоол 90 үндэгэ үгэдэг. Тиихэдэнь Москва шадархи Глебовско шубуунай фабрикын тахяанууд 190 үндэгэ үгэнэ. Венгриин Республикын Баболнадахи шубуунай фабрикада тахяа бүриин 262 үндэгэ абадаг юм. Хэрбээ тахяа дуугардаг һаа, иитэжэ хэлэхэ байгаа: хэрбээ һайнаар эдеэлүүлээд байгаа һаатнай, би танда 90 бэшэ, харин 250 үндэгэ үгэхэ һэм. Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, тахяа зэмэтэй бэшэ. Шубуудай харууһалгые зүбөөр эмхидхэхэ, зүбөөр эдеэлүүлхэ, шанар һайнтай тэжээл үгэхэ хэрэгтэй.

Тиимэһээ бидэнэр мүнөө һайн комбитэжээл үйлэдбэрилхэ, ажалаа оньһожоруулха, нэгэ үгөөр хэлэбэл, үйлэдбэреэ поточно аргаар ябуулха хэрэгые эмхидхэхэ хүсэлтэйбди. Шубуун ажахые үндэһэгөөр мэдэхэ, һайнаар эрхилхэ хэрэгтэй. Би Москвада нээгдэһэн Англиин выставкые хараа һэм, тэндэ 26 килограмм шэгнүүртэй индейкэ бии. Энэ хадаа сула махан юм. 90 процент махан гарадаг.

Н. Е. Носов. Манайда зарим хонин 26 килограмм шэгнүүртэй байдаг. Тиимэ шубуудые барихада ашагтай.

Н. С. Хрущев. Манай ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд заримдаа шубуунай шэгнүүрэй нэмэлтын килограмм бүхэндэ хэды шэнээн тэжээл гаргашалагданаб гэжэ тоолодогшьегүй байдаг. Шубуунай маханай 1 килограмм нэмэхэдэнь 2,02 килограмм тэжээл гаргашаладаг фермэнүүд США-да бии гэжэ таанар дуулаа ёһотойт.

Н. Е. Носов. Бидэнэр энээнһээ ехые гаргашалнабди.

Н. С. Хрущев. Хэрбээ сэхыень хэлэхэ болоо һаа, хэды шэнээн тэжээл гаргашаладгаа таанар мэдэдэггүй ёһотойт. Манайда хэлсэгдэдэг ёһоор иигэжэ бодомжолдог байна хат: шубуудые ороһо таряанай үлээдэһэн дээрэ байлгажа болохо. Иигэжэ манай үбгэ эсэгэнэр, хүгшэн эжынэр тахяагаа баридаг һэн.

Америкын фермын нэгэ эзэнтэй би һаяхан уулзааб. Шанар муутай тэжээлэй түлөө тэрэ намые зүбөөр шүүмжэлээ. Тэрэ иигэжэ хэлээ һэн: нэн түрүүн шубуунда хэрэгтэй бүхы зүйлнүүдтэй тэжээл гранул (моносгороор) бэлэдхэхэ хэрэгтэй. Хэрбээ тэжээлые гранул болгонгүй үгөө һаа, шубуун гансал дурлаһан тэжээлээ эдидэг, харин ондоо шэмэ һайнтай тэжээл абадаггүй байна.

Тахяа шэбхэ дээрэ тэжээл олохо юм гэжэ бододог хүнүүд манайда үшөөл бии гээшэ. Энэ хадаа хуушанай үлэгдэл мүн. Шубуудта тэжээл гранул болгоод үгэхэ хэрэг шубуун ажалдахи наука мүн болоно. Гранул дотор үйрүүлэгдэһэн ороһон, белогой нэмэлтэшье, мел, витаминуудшье байдаг. Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, тахяада хэрэгтэй бүхы юумэн, шубуудай ашаг шэмэ ехэтэй байхын тула хэрэгтэй бүхы юумэн бии байдаг.

Н. Е. Носов. Никита Сергеевич, ехэ сүлөөгүйшье һаа, манай колхоздо ерэжэ ажал хэрэгыемнай хараһанайтнай түлөө, танай зүбшэл заабариин түлөө үнэн сэдьхэлһээ баясхалан хүргэхыемнай зүбшөөгыт.

Н. С. Хрущев. Бидэнэр мүнөө ЦК-гай пленумдэ бэлэдхэжэ байнабди, бүгэдэ юумые һайнаар мэдэхын тула бидэнэр таанадтай зүбшэлдэхэ, таниие шагнаха, ороной элдэб олон районуудаар ябажа хараха гэжэ шиидэһэн байгаабди. Хүнүүд һайн зүбшэл үгэжэ шадаха. Имагтал арад зонтойгоо зүбшэлдэжэ, КПСС-эй Программын табиһан зорилгонуудые зүбөөр шиидхэхэ, зам оложо болохо байна. Ажал хэрэгээ һайнаар эрхилжэ байһанайтнай түлөө, үйлэдбэреэ һайнаар мэдэдэг, эдэбхи үүсхэл гаргадаг байһанайтнай түлөө танда баясхалан хүргэнэб. Ехэ амжалта түйлахыетнай танда хүсэнэб.

ХОЛЫН СУУТА ТУГАЛШАН

Зэдэ голой хүүргэһээ ишшэ тиишээ олон харгынууд һалаатан зурылдана. Эдэ харгынууд Захаамина й аймагай колхозуудай малай байрануудые, таряан ажалай бригадануудые холбодог юм. Бидэнэр голой зүүн талые барижа, «Коммунизмын зам» колхозой Хуурай Цахирай фермэ руу зорибобди.

Аня Колодина Торшн совхозой 4-дэхи отделенидэ тугалшанаар удаан бэшэшье ажаллаа һаа, ажалдаа амжалтануудые түйлана.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: А. Колодина.
А. МАНТАЕВАЙ фото.

Удаашьегүй тэрэ фермэдэ хүрэжэ ерээбди. Фермые тойроод бэлшээри. Холо бэшэ үнеэд бэлшэнэ...

Эгээл үдэрэй хахад һэн. Ажалаа дүүргээд, гэртэхи, газаахи хүдэлмэриеэ хэжэ байһан хүнүүд эндэ тэндэ харагдана. Колхозой малшан Базар-Сада Дашиевич Сандановтай гэртэнь уулзабабди. Тэрэ 22 жэл мал ажал дээрэ хүдэлнэ. Өөрынгөө һамган Гарма Содбоевнатай колхозойнгоо тугалнуудые харууһалжа эхилһээр зургаан жэл болоһон байба.

Тугалнуудые эдеэлүүлхэ, харууһалхадаа нүхэр Санданов зоотехническэ заабаринуудые нариинаар сахидаг заншалтай. Мүнөө тэрэ 73 тугал харууһална. Тугалнуудай байдаг гэр сэбэр, шииг нойтогүй, хэдэн таһалганууд болгодожо хубаагданхай. Нүхэр Санданов, тэрэнэй һамган Гарма Содбоевна тугалнуудаа шэмэ ехэтэй тэжээлнүүдээр эдеэлүүлхэ хэрэгтэ онсо анхаралаа табина. Тугалнуудые наһа наһаарнь илгажа, эдеэлүүлнэ. Рациондонь элдэб тэжээлнүүд ородог. Тугалнуудай үбшэлхэ ушарнууд балай үзэгдэдэггүй. Минеральна тэжээл тусхай хобоонуудта хүсэд хүрэхөөр хэгдээтэй байдаг. Тугалнуудта уулгахын тула хэмэл һү үргэнөөр хэрэглэдэг ха юм. Тэрээн тухай Базар-Сада Дашеевич иигэжэ хөөрэнэ:

— Хэмэл һү бэлдэхэ гээшэ колхоздомнай ехэхэн ашаа үрэтэй байна. Имэ һү тугалнуудта уулгахада ехэ өөдэргэн, дорюун болодог. Түргэнөөр томо болоно. Гүрэндэ һү худалдалга хэды шэнээн дээшэлнэ гээшэб! Хэмэл һү бэлдэһэнэй ашаар байгша оной хахад жэл соо колхоздоо 3000 гаран литр түүхэй һү алмаабди. Юрэдөө колхозой бүхы фермэнүүдтэ хэмэл һү ехээр бэлдээд, малда уулгажа байгаа һаа, хэды шэнээн сэбэр һүн алмагдаха һэм.

Базар-Сада Дашеевич Санданов, Гарма Содбоевна гэгшэд даалгагдаһан ажалдаа эзэн ёһоор хандана. Тугалнуудые томо болгохо талаар тэдэнэр дүй дүршэлтэй. Байгша оной түрүүшын кварталда эдэнэр харууһалжа байһан 73 тугалнуудайнгаа толгой бүриинь шэгнүүрые суудхэдээ дунда зэргээр 550 граммаар нэмээжэ шадаа. Тиихэдэ абаһан үялгань 450 грамм байгаа. 4 һаратай тугалнуудайнь амидын шэгнүүр 120—125 килограмм болоһон байна. Һаяар тэдэнэр үбэлэй 57 тугал ондоо гүүртэдэ тушаажа, 23 нарай тугал даан абаа.

Эдэ малшад тугалнуудаа зунай бэлшээридэ байлгахадаа, һайса харууһалжа, шэгнүүрыень горитой нэмээнэ. Тугалнуудайнь шэгнүүр суудхэдээ дунда зэргээр 800 граммаар нэмэнэ.

Нүхэр Санданов ажалайнгаа баян дүй дүршэлые бусадта заажа, залуушуулые шадамараар һургадаг. Тэрэ Хуурай Цакирай фермэдэ ониожо, эндэхи малшан Николай Тогонеевтэ элдэб зүбшэлнүүдые хэлэжэ үгэхэһөө гадна, бодото туһаламжа хүргэһэн байна. Тугалнуудые зүбөөр харууһалха талаар Хуурай Цахирай залуу малшад нилээд юумэ мэдэжэ абаа. «Нүхэр Сандановай ябаһанай һүүлээр фермын хүдэлмэри нилээд һайжараа һэн» гэжэ эндэхи малшад хөөрэлдэдэг.

Базар-Сада Дашеевичын амжалта, ажал хүдэлмэринь һайнаар сэгнэгдээ. «Республикын эрхим тугалшан» гэһэн нэрэ зэргэ олгогдоһон байна. Нютагайнь зон тэрэниие сомоной Соведэй депутадаар һунгаа юм.

С. ТАБДАЕВ.
хүдөө бэшэгшэ.

МЭРГЭЖЭЛТЫН ЗҮБШЭЛ

ХУРЯАЛГА ДЭЭРЭ АЮУЛ ЭБЭРТЭЛГЭ ҺЭРГЫЛХЭ

Хүдөө ажахын хүдэлмэри оньһожоруулһанай, хүн зоной соёл культурын дээшэлһэнэй эсэстэ, мүн медицинскэ туһаламжын һайжарһанай, ажал дээрэ аюул зайсуулха тухай дэлхэй дээрэ эгээл нарин нангин хуули ёһо бэелүүлдэг байһанай ашаар тухаар ажахын али бүхы кампанинуудай үедэ аюулда орохо, эбэртэхэ ябадал нилээд үсөөрэнхэй.

Гэбэшье, үршөөгтэ ушаралнууд үшөөл эсэслэн усадхагдаагүй байһаар, тэрээнэй хойшолонгууд үгаа ехэ: гэмтэхэ, ажалһаа удаан саг соо һаатахашье ябадал үзэгдэнэ.

Аюулда оролгын, эбэртэлгын гол шалтагаан юун бэ? Энэнь ариг сэбэрэй, эмхидхэлэй-техническэ хүдэлмэриин, журамай муугаа болоно. Ехээр даараһан гү, али халуудаһан дээрэһээ бэе һуларха, олеийрхо, нюдэнэй хараа бүрүүлтэхэ дээрэһээшье аюул тохёолдодог.

Тиибэшье эбэртэлгын 80 тухай процентынь эмхидхэлэй-техническэ шалтагаан дээрэһээ болоно. Заримууд, илангаяа залуушуул аюулгүйе сахиха дүрим хазагайруулдаг, уруудуул гү, али ондоошье хорюултай газарта хурдаар гүйлгэдэг, техникын талаар бүтэн бэшэ машинаар ажалладаг байна. Мүн ажалай эмхидхэлэй муу дээрэһээ — үлэмжэ удаан саг соо ямаршье забһар хэнгүй хүдэлхэ, нюдэнэй шэл, распиратор, тусхай хубсаһа гэхэ мэтые огто хэрэглэхэгүй, ажалай жаяг журам бүдүүлигээр эбдэхэ ябадалһаа аюулта ушаралнууд үламжална. Баһа заримууд бэе муутайһаа гү, али архиин һортууһаа оһолдо ородог. Илангаяа һортуу хүндэ «далай үбдэгсөө» болошо, яахаяашье байһанаа ойлгонгүй, элдэб эсын ааша гаргажа, гэмтэхэ түйлдаа хүрэдэг. Жэшээнь, Кабанскын районой хоёр трактористнууд һортуугаар хүүргэ дээгүүр гаража, тушэлгыень бүтэ мүргүүлэн, аяар 10 метрэй үндэрһөө уһа руу унаһан байха юм.

Тэрээнэй эсэстэ нэгэниинь наһа баража, нүгөөдэнь һүүжынгээ яһа, үргэеэ айхабтар хүндөөр эбэржэ, мүн ураг тархяа доробоожо, үни удаан саг соо ажалдаа бусаха аргагүй болоһон. Эдэ — гэртэхи бүлэнэртэй, ухибүүдтэй зон. Ажал дээрэ архиин хойшолон гээшэ имэл байна бшуу даа.

Үгышье бол, жэшээнь, хүдөө ажахын институдай студентка С. гэдэг колхоздо хүдэлжэ байхадаа, үбһэнэй машинын хюреэдэ хүлөө ехээр адашоо юм. Хирургнуудай хэды оролдобошье, хүлынь дохолон зандаа үлөө.

Теэд имэрхүү ушаралнуудые уридшалан һэргылхын тула юу хэхэ ёһотойб? Тэрэ дээрэ дүрсэгдэһэн шалтагаануудые усадхахаһаа гадна, полевой стануд дээгүүр совхозой хүдэлмэришэд болон колхозниктэй дунда лекци болон хөөрэлдөөнүүдые саг үргэлжэ үнгэргэхэ, мүн столбняк, гангрене гэхэ мэтын үбшэнүүдые һэргылхэ болон бусад янзын хүдэлмэри ябуулха, машина, зэр зэмсэг яажа ашаглаха тухай гурим дүримүүдтэй хүдэлмэришэдые гүнзэгыгөөр танилсуулха, техникын талаар бүтэн бэшэ машинаар хүдэлхэ ябадалые хорихо хэрэгтэй. Имэ хүдэлмэриие эмхидхэлгэдэ совхоз, колхозуудай хүтэлбэрилэгшэд өөһэдөө ехэ оролдолго гаргаха, мүн медицинын хүдэлмэрилэгшэд хүдэлхэл ёһоороо хүдэлхэ болоно.

Мүнөө, илангаяа таряа хуряалгын үедэ ойлгуулламжын ехэ хүдэлмэри ябуулха, тиихэдээ тус хүдэлмэридэ олониитые хабаадуулха шухала. Үйлэдбэриин түрүүшүүлэй, эмнэгшэдэй тусхай комиссиин түлөөлэгшэнэрэй хабаадалгатайгаар ниитын хуралгануудые яаралтайгаар үнгэргэхэ хэрэгтэй хаям.

Ажал дээрэ аюул, эбэртэлгэ зайсуулха гээшэ угаа харюусалгатай хэрэг мүн. Тиимэһээ энээн тушаа олониитын анхарал саг үргэлжэ хандуулагдаха ушартай.

Ф. АРХИНЧЕЕВ,
врач-травматолог.

БУРЯАД ҮНЭН

2-дохи нюур
1964 оной августын 9.

Мүнөөдэр барилгашадай үдэр

СЭЛМЭГ ТЭНГЭРИ ТУЛАСА...

Сэхир гол хэды зуун жэлдэ, хэды ехэ уhа урадхан абаашаа гээшэб? Сэсэг ногоон эрьедэнь хэды олон хүнэй наhан үнгэрөө, хэды олон хуби заяан шиидхэгдээ гэжэ hананат?...

Иимэ бодолнууд Солбон Бадма хоёрой ой ухаандашье ороогүй юм ааб даа. Сэхир голой хэды зуун жэлдэ урдажа байhаниинь тэрэ хоёрто юун хэрэг бэ даа. Сэхир урдахал ёhоороо урдажа байгаа юм бэшэ аал? Үшөө тиихэдэ, Сэхир голые зубшан хэды олон хүн айл боложо ажаhуугааб гэнэ гүт? h-hэн... Теэд энээниие мэдээд яалай. Ехээр мэдэхэ гээ hаа, айлаймнай аха заха Нанзад үбгэнhөө асуугаарайт, тэрэ заатагүй тандэ зүб харюу хэлэхэл байха. Зүгөөр Сэхирнай оймоходо дулаахан, тунгалаг сэбэр уhатай гээд Солбон Бадма хоёр hайн лэ мэдэхэ. Тэдэнэр мүнөө Сэхирэйнгээ эрьесын элhэн дээрээ үнгын шулуунуудаар тосхон, городуудые барижа наадаанад. Ехэл оролдосотойгоор, үгэ зугаашье хэлсэхэ сүлөөгүй хүдэлнэд.

Үхибүүдэй дээрэ үүлэгүй сэлмэг тэнгэри зэнхынэ. Шанха дээрэhээнь үдын халуун наран шарана.

—Солбон, харал даа дээшээ. Хэды hайхан байна гээшэб? Хододоо иимэ сэлмэг огторгой, иимэ дулаан наран байдаг hай...

— Хододоо үбэл зуншье гэжэ үгы, ганса иимэ дулаан саг оршодог hай...

— Үгы даа, Солбон, жэлэй дүрбэн сагуудай үгы hаа, hонигүй болошохо hэн.

— Зүб лэ даа... Теэд хододоо дулаан сагай оршодог hаа хүнүүд хэды олон барилгануудые бодхожо үрдихэ hэм, Бадма?

— Нээрээшье...

— Бадма Солбон хоёр дуугай болон, наадаяа үргэлжэлүүлнэд. Үнгэ бүриин шулуунуудhаа үльгэртэ хэлсэдэг огторгой тулама үргөө баринад. Элhэн губида тиигэжэ городууд бодоно, сэсэрлигүүд надхана.

— Бадма, ши барилгашад тухай Дашанима Будаевичай хэлэhые hанана гүш?

— Барилгашан хүниие, үхибүүд, хододоо хүндэлжэ, дурлажа ябаарайт. Барилгашадай шэдитэ гарнууд хүнэй ажабайдал шэмэглэдэг, байгаалиие танигдашагүй гоё болгодог. Зүгөөр, барилгашадай уран бүтээлые hандаргадаг хүнүүдые үзэн ядажа ябаарайт, теэд гансал тэдэниие үзэн ядаха бага, харин тэдээнтэй эсэргүү шангаар тэмсээрэйт.

— Хэлэhэн үгэ бүхэнииень hананалши.

— Оо!.. Солбон! Ши мэдэнэ гүш, мүнөөдэр барилгашадай hайндэр ха юм!

— Дашанима Будаевичаа, мүн шэнэ hургуулиимнай байшан бодхоожо байгаа барилгашадые ошожо амаршалаял...

— Тиигэе, тиигээе...

Үдэшын hэрюухэн hэбшээн үлеэнэ. Дашанима Будаевич hалхинай урдаhаа сээжэеэ үргэнөөр сэлин гэшхэлнэ. Тойроод жэгтэй аалин байдал. Гансал шубуудай жэргээн, Сэхир голой шааяан дуулдана. Дашанима Будаевич Солбон Бадма хоёрой наадаhан газарта ерэжэ удаан зогсоно. Үхибүүд тугаар тэрэниие амаршалаад, баглаа сэсэгүүдые бэлэглээ бэлэй. Элэ сэсэгүүдэй хангалhаа гү, али зол жаргалhаа Дашанима Будаевичай толгой эрьенэ. Солбон Бадма хоёр, нютагайнь бишыхан бүргэдхэнүүд, заатагүй барилгашан болохо гэжэ шиидээ ха юм даа. Элэ үнгын шулуунуудаар барилга бодхожо, хэды зохидоор наадажа шадана гээшэб?...

— Харин манай бага наhан дайнай хүшэр хүндэ жэлнүүдтэ үнгэрөө бэлэй. Манай үетэн сагhаа эртэ бага наhантаяа хахасаа бшуу. Бага наhан гэжэ манда огтолон үгы байгаа гэхэдэ, алдуу болохогүй байха гээд би hананаб.

Дашанима Будаевич тэрэ холын шэрүүн жэлнүүдые hанан, бодолгото болоно. Тиихэдэ табатайхан Дашанима сасуутан Володитоёо хамтын тугал адуулдаг, наадаха сүлөөшьегүй ябадаг бэлэй.

— Зүгөөр дүүнэрэймнай бага наhан дайнай арюулда ороходо ёhогүй. Энээнэй түлөө эсэгэнэрнай үнгэрhэн агууехэ дайнда илажа гараа.

Дашанима Будаевич Будаев барилгын инженер юм. Мүнөө тэрэ Санагын арба нэгэн жэлэй hургуулиин шэнэ байшангай барилга хүтэлбэрилнэ.

Дашанима Будаевич Солбон Бадма хоёрой город, сэсэрлигүүдые байгуулжа наадаhан газарые хаража байхадаа, үетэн нүхэр Володитоёо дай хэжэ наададагаа hанажа байгаа бэлэй. Теэд Дашанима Будаевич Будаев, тэрэнэй сасуутан Владимир Соктоевич Соктоев хоюулан сэрэгшэд болоогүй, харин амгалан байдалда дээдэ hургуули дүүргээд, барилгын инженернүүд болоо ха юм.

— Эсэгэнэрнай тиихэдэ тэрлигээ солдадай шинелеэр hэлгэhэн юм. Эсэгэнэрнай эрэлхэг зоригтой солдат ёhоороо байлдаанда унаа... Эсэгэнэрнай хүбүүдэйнгээ барилгашад болоод ябахые хараха золгүй байшоо ха юм даа. Зүгөөр эсэгэнэрэймнай мүнхэ хэрэг маанадай хэрэгээр үргэлжэлөө.

Сэхир гол хэды зуун жэлдэ, хэды ехэ уhа урадхан абаашаа гээшэб? Сэсэг ногоон эрьедэнь хэды олон хүнэй наhан, үнгэрөө хуби заяан шиидхэгдээ гэжэ hананат?

Иимэ бодолнууд Солбон Бадма хоёрой ой ухаандашье ороогүй юм ааб даа. Сэхир урдахал ёhоороо урдажа байгаа юм бэшэ гү? Теэд энээн тухай хэлсээд яахамнайб. Харин Солбон Бадма хоёрой Сэхирэйнгээ эрьеын элhэн дээрэ үнгын шулуунуудаар тосхон город барижа байhан тухай хэлсэхэ шухала болоно.

Дайшан бэшэ, барилгашан болоод,
Дүүнэрнай наадаг лэ жаргалаа зүгнэн!

М. САМБУЕВ.

Захаамин нютаг.

Улаан-Удын Ленинэй орденто локомотив-вагон заhабарилгын заводой капитальна барилгын таhагай коллектив долоон жэлэйнгээ түсэб болзорhoонь урид дүүргээ гэжэ газетэдэ мэдээсэгдээ hэн. Эндэ Т. А. Гороховскаягай даадаг шэрдэгшэдэй бригада хэдэн жэлэй туршада эрхим ажалаараа шалгаржа ябадаг. Зураг дээрэ: (түрүүшын зэргэдэ зүүн гарhаа) Г. Н. Шеверталова, Т. А. Гороховская, С. П. Шебулатова, Г. И. Копыгина, (саада таладань) Т. А. Бухольцева, В. А. Беломестнова, Л. П. Иванова, Е. И. Чекина.

Л. ХАЙДУРОВАЙ фото.

ДУРБЭН ТЭГШЭ

Хурамхаанай колхоз, совхозуудаар дархан Василий Петрович Никоноровые танихагүй хүниие олохонь бэрхэтэй. Энэньшье ойлгосотой. Алишье таагуур ябажа, харабал тнай байрын шэнэ гэрнүүд, хони, үхэрэй байра болон бусад барилганууд бодхоогдожо байдаг. Эдэ барилгануудта түмэршэ дарханай бүтээhэн олохон зүйлнүүд хэрэглэгдэдэг гээшэ. Тэдэниие хэн бүтээнэб гэбэл, Василий Петрович Никоноров.

13 наhатайhaa эхилжэ 40 жэлдэ түмэршэ дарханаар ажаллана. Дүй туршалгаараа ямархан-шье механик, слесарь, гагнууршадта абтахагүй. Гадна бэрхэ уралан нарижуулагша. Нүхэр Никоноров модо зөөхэ машинын прицептэ автоматическа суурга зохеожо, гэнтын аюул тохёолдохо ушар огто усадхажа шадаа. Тиихэдэ прицепhээ модо буулгалгашье нилээн түргэн болоо юм.

Мүнөө Василий Петровичой зохёоhон тухеэрэлгэ барилгын материалнуудай комбинадай 5 машинада тодхогдонхой.

Дүрбэн тэгшэ бэрхэ дархан нүхэр Никоноров hара бүриингөө даабари 150—160 процент дүүргэжэ, хани нүхэдтөө үндэр бүтээсэтэ ажалай үльгэр жэшээ харуулжа ябана.

Б. РИНЧИНОВ.

hАЙНДЭРЫЕ УГТУУЛАН

„Строитель" газетын хуудаhануудаар

Буряадай барилгын управлениин администрациин, партийна организациин хэблэн гаргадаг «Строитель» газетын августын 5-най номерой түрүүшын хуудаhануудhаа эхилжэ, барилгашадай hайндэрэй ойртожо байhаниинь мэдэгдэнэ. Долоодохи СМУ-гай түсэблэлгын таhагай начальник З. Афанасьева 2-дохи участогай коллективэй ажалай шэнэ амжалта тухай мэдээсэнэ. Тэдэнэр барилгашадай үдэртэ зорюулан Вахмистрово гэжэ уурхайе ашаглалгада тушаагаа, хитээмэнэй завод бэлэн болгонхой.

Победа проспектээр баригдажа байhан 62 квартиратай гэрэй гоёолтые hайндэр болотор дүүргэжэ, нүхэр Ошурковой хүтэлбэрилдэг штукатурщигуудай бригадын хэлэhэндээ хүрэhэн тухайнь нүгөөдэхи мэдээсэлhээ али болоно.

Үшөө нэгэ баяртай мэдээсэл: хоёрдохи кварталда дэлгэрhэн социалис мүрысөөнэй дүнгөөр 9-дэхи барилга-хабсаралгын управлениин коллектив Главвостоксибстройн гурбадахи мүнгэн шанда, Буряадай барилгын управлениин профсоюзай обкомой дамжуулгын Улаан тугта хүртэбэ.

«РСФСР-эй барилгын министерствын социалис мүрысөөнэй отличник» гэhэн тэмдэгээр механизаторнуудай бригадир Б. А. Бургинский, экскаваторай машинист Ф. Я. Быкин, штукатур Л. Н. Кузнецова болон бусад, хамта 18 хүн шагнагдаа.

Тэрэшэлэн «Ажаллажа ба hуралсажа», «Алтан гартан» гэхэ мэтэ бусад корреспонденцинүүдыень hонирхомоор.

hайндэртэй дашарамдуулан редакциин хүдэлмэрилэгшэдтэ газетээ бүри hонин, удха түгэлдэр болгохыень хүсэнэбди.

БАРИЛГАШАДТАЙ НЯГТА ХОЛБООТОЙГООР

„Главвостоксибстройн" АТК-гай жолоошодой бригадир И. И. ДУНЕЦ гэгшын хөөрөөн

Манай бригадын жолоошод хоёрдохи жэлээ 7-дохи барилга хабсаралгын управленида ажаллажа байна. Тус управлениинхид ноохо угаадаг фабрикын хоёрдохи ээлжээниие, хилээмэнэй завод болон бусад шухала предприятинуудые бодхоожо байгаа юм. Тиимэhээ эндэ шэрэхэ, зөөхэ юумэ ехэ.

Түрүүшээр бидэнэр нэгэ бага мэгдээ гээшэбди. Заримдаа али участогта барилгын ямар материалнуудай хэрэгтэй байhаниинь мэдэнгүй, ондоо зүйл абажа ошоошш. Үгышье бол, үлүү асаржархиhан байхаш. Иимэ ушарнууд юун дээрэhээ тохёолдодог байгааб гэбэл, жолоошод барилгашадайнгаа хэрэгсэлые мэдэдэггүй, диспетчерэй үгэhэн даабаряар лэ ябадаг байгаа.

Харин hүүл тээшээ барилгашадайнгаа ажал хэрэгтэй hайса танилсажа, ойрын үдэрнүүдтэ юу хэрэглэхэ байhанаа эртээнhээ мэдэжэ абадаг болообди. Тиигэжэ диспетчертээ гаражhаа гараhанаа тэмдэглүүлээд лэ хаана ошожо, ямар материалнуудые асархаяа жолоошод өөhэдөө мэдэдэг болоо.

Иигэжэ ажаллахадамнай миин зогсолго хооhoop гүйлгэлгэ усадхагдаа. Барилгашадшье материалнуудаар саг сагтаа хангагдадаг болоо. Машинашье хүсэдөөр ашаглагдана гээшэ. Мүнөө манай бригадада даабаряа дүүргэдэггүй нэгэшье жолоошон байхагүй. Гадна хүдэлмэриин саг дүүрээ гэжэ, үгышье бол амаралтын үдэр гээд манай жолоошод али нэгэн ашаа шэрэхэhээ арсахаяа болинхой. Иигэжэ барилгашадтайгаар сүг хамта хүдэлхэдэ хэнэймнайшье ажал урагшатайгаар ябана ха юм.

Туйлаhан амжалтымнай түлөө манай бригадада энэ жэлдэ коммунис ажалай коллективэй нэрэ зэргэ олгогдожо, 8 жолоошоднай коммунис ажалай ударнигууд болоо.

Энэ хүндэтэ нэрэ зэргэеэ үндэр дээрэ үргэжэ ябахын түлөө бидэнэр үнэн зүрхэнhөө оролдонобди.

Манай бригада «Главвостоксибстройн» Улаан-Үдын автотранспортна конторой коллективэй дунда дэлгэрhэн социалис мүрысөөндэ түрүү hуури эзэлээ.

А. ШУЛУНОВ,
бэшэжэ абаба.

БАРИЛГАШАДАЙ ҮДЭРЭЙ УРДА ТЭЭ АБТАhАН ХОЁР ИНТЕРВЬЮ

Ф. СОКОЛЬНИКОВ—Буряадай барилгын управлениин 8-дахи СМУ-гай начальник

Манай орон дотор, мүн республикадашье бодожо байhан барилгануудай гол шухалань гэбэл, химиин барилганууд болоно. Хими хадаа барилгын талмайнуудай ёhoто эзэн болонхой, тиимэhээл тэрээндэ, тэрээнэй үмэнэ барилгашад хэжэ байhан ажал тухайгаа энэ үдэр тоосонообди.

Бидэнэршье, ороной химиин индустриин эгээн томо предприяти болохо Сэлэнгын целлюлозно-картонно комбинадай барилгашад, тоосоно гээшэбди. Гүрэнэй комиссида 2 насосно станци, тэндэhээ хүдэлмэришэдэй тосхон тээшэ, тосхон соогуур татагдаhан уhа дамжуулха соргонууд, химикадуудые хадагалха склад тушаагдаа. Барилгашадай 125 үхибүүдэй байха ясли мүнөө шалгагдажа байна.

Тэрэшэлэн түхеэрэлгэнүүдэй склад, уhа сэбэрлэхэ түхеэрэлгэ тушаагдахаар бэлэн болонхойнууд. Ондоогоор хэлэбэл, июлиин түсэб промышленна барилгаар 102 процент, капитальна бүхы барилгын талаар 102 процент дүүргэгдэе.

Манай коллектив ажал хэрэгтээ зарим тэды амжалта туйлажа эхилээ. Энээн тушаа ганса тоо баримтанууд бэшэ, мүн үйлэдбэриин түрүүшүүлэй олошоржо байhан ушар алитээр гэршэлнэ. И. П. Панцурай хүтэлбэрилдэг хабсаргагшадай, П. Ф. Ангальтын комплексно, В. П. Конев, Е. И. Мирошниченко гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг штукатур-шэрдэгшэдэй бригадынхид химиин барилгашадай ударнигуудай тоодо оролсонхой.

Шэнэ амжалта туйлахын түлөө бүхы коллективээрээ тэмсэжэ байнабди.

В. МУСИХИН—гагнууршан, коммунис ажалай ударник

Барилгашадай энэ үдэр хэн ехэ баяртайб гэбэл, би өөрөөб. Нэгэдэхеэр барилгашан туладаа, хоёрдохёор шэнэ байрада ороhондоо.

Улаан-Үдын ЛВРЗ-тэй капитальна барилгын таhагайхидай долоон жэлэйнгээ түсэбөөр hаяхан тушааhан hүүлшын гэртэ намда хоёр таhалгатай байра үгтөө юм. Тон сэбэр, гоё гэр. Энэ гэрээ, өөрынгөө байра харахадаа би баярланаб, омогорхоношьеб.

Энэ гэрые бишье барилсаа ха юм биб. ОКС-до гагнууршанаар ажаллагшаб. Эндэхи гагнууриин бүхы хүдэлмэри минии гараар бүтээгдэhэн байха.

Барилгашадай үдэр hайндэрлэхээ байхадаа бүри hайнаар хүдэлжэ, хүн зондо баяр баясхалан асарха дуран хүрэнэ.

Хүдэлмэришэн нэрээ нэрлүүлжэ...

1951 оной август — уралан нарижуулгын дурадхал оруулжа нэбтэрүүлhэнэйнь түлөө 100 түхэриг шан үгтэбэ.

1952 оной апрель — социалис мүрысөөндэ шалгаржа, 75 түхэригөөр шагнагдаа.

1957 оной ноябрь — социалис мүрысөөндэ илажа, 100 түхэригөөр шагнагдаба.

1960 оной ноябрь — hайн ажалайнь түлөө баясхалан хүргэгдэбэ.

1961 оной июль — гүрэнэй түсэб үлүүлэн дүүргэhэнэйнгээ түлөө үнэтэ бэлэгээр шагнагдаба.

1962 оной апрель — барилгын трестын, районой хүндэлэлэй самбарта бэшэгдэбэ.

1963 оной май — коммунис ажалай ударнигай нэрэ зэргэ олгогдожо, баясхалан хүргэгдэбэ.

Юрын барилгашанай ажалай дэбтэрhээ хэдэн бэшэлгэнүүдые эндэ харуулбабди.

Иван Степанович Бирюков Буряадай барилгын управлениин 5-дахи СМУ-да арбаад жэл ажаллажа байгаа юм. Энэ үедэ туйлаhан ажалайнь амжалта габьяае дээрэ харуулагдаhан баримтанууд элитээр гэршэлжэ үгэнэ ла юм.

— Барилгашан хүн ганса мэргэжэлтэй байбал, амжалта туйлахань бэрхэтэйшэг, али нэгэн ушарта зогсожо, сагаа гээдэг гээшэ,—гэжэ Иван Степанович хөөрэдэг.

Энэньшье зүбтэй ха. Өөрөө шулуушан, модошо дархан, бетоншик, пеэшэншье барижа шадаха. hүүлэй дүрбэн жэлэй туршада шэлэй заводой хүдэлмэришэнэй тосхондо бодоhон хүүгэдэй комбинадай, байрын гэрнүүдэй, заводоуправлениин байшангай, заводой хоёрдохи ээлжээнэй главна корпусой барилгада хабаадалсаhан байха. Тэдэ барилгануудайнгаа хажуугаар гарахадаа минии досоо баяр түрэдэг гээд нүхэр Бирюков манда хэлээ hэн.

Энэ барилгашамнай өөрынгөө урдахиие, өөрынгөө амарые харaад ябадаггүй, харин хани нүхэдтөө, илангаяа залуушуулда туhалха, дүй дүршэлдөө hургаха гэжэ хүсэжэ, оролдожо ябадаг хүн юм. Тэрээнтэй хамта ажаллажа, дүй дүршэлдэнь hураад, мүнөө бэеэ даагаад ажаллажа байhан мэргэжэлтэдые городой барилгын олохон талмайнуудаар хаража болохот.

Иван Степанович Бирюковой олон табан үгэ шашажа байхань юрэдөө үзэгдээгүй юм. Гэбэшье, хэрэгтэй гарахада хэнhээшье айжа байхагүй, дутуу дундануудые хурсаар шүүмжэлжэ, тэды усадхахын түлөө оролдожо ябадаг заншалтай.

Барилгашадай hайндэрые Иван Степанович байгша ондо ашаглалгада үгтэхэ шухала барилга—заводой хоёрдохи ээлжээнэй барилга дээрэ угтажа байна. Урданайхяараа зангаараа хэлээн бүриингөө даабари ходо үлүүлэн, hайн шанартайгаар бүтээнэ.

Мүнөө нүхэр Бирюков ниислэлэймнай замай залуушадай нэгэн болонхой, тэрэнэй фото зураг Ород драмын театрай хажууда хаража болохо.

Иимэл даа, хүдэлмэришэн нэрээ нэрлүүлжэ ажаллаха гээшэмнай!

И. ПАРФЕНОВ.

МҮНӨӨ ҮЕЫН НАРАТА БАРИЛГА

Үнгэрэгшэ жэлэй эхеэр Улаан-Үдын модоной заводhoo урагшаа ой хүбшэ, тооhо шоройгоор хушагдашаhан хооhон хүнды байгаа. Мүнөө тэрэ газарта гурбан дабхар гоё hайхан ордон бодошонхой. Энэмнай арбан жэлэй hургуули баригдажа, гансал зосоо талынь элдэб ажал үлөөд байhан үень юм. Эндэ Буряадай барилгын управлениин 1-дэхи СМУ-гай 4 бригада ажаллана. Эдэ бригаданууд барилгашадай hайндэрэй хүндэлэлдэ дээшэлүүлэгдэhэн уялгануудые абажа, эдэбхитэйгээр оролдон ажаллажа байнад.

— Манай барилгын управлениин бүхы барилгашад соо эгээ түрүүлжэ ябаhан нарин дарханай, шэрдэлгын бригаданууд тэндэ хүдэлмэрилнэ. Тэдэнэйл ажалтай танилсажа hонирхогты,—гээд 1-дэхи СМУ-гай начальник Петр Андреевич Яхновецкий омогорхон дурадхаба.

Нээрээшье Михаил Ефимович Островерховой даадаг нарин дарханай бригада 1962 онhoo коммунис ажалай бригадын хүндэтэ нэрэдэ хүртэжэ, мүнөөшье тэрэ нэрээ шан габьяатайгаар үргэлжэлүүлжэ байнад. Байгша оной апрель hарада бүхы бригадаараа даабаряа 163 процент, майда—166, июньдэ—145, июльдэ—156 процент дүүргээ. Мүнөө энэ бригада hургуулиин байшангай 3-дахи, 2-дохи дабхарнуудай зосоо талын элдэб ажалые сүм дүүргэжэ, эгээ доодо дабхартань ороод ажаллана.

Эгээ түрүүн хоёрдохи дабхартань гараад харахада, хүрэhөөр лэ зосоо уужам, баяртай болошоно. Үргэн hаруул сонхонуудтай уужам таhалга — классуудые, элдэб янзын гоё hайхан шэмэглэлнүүдые харахадаа, ёhотойл далита үеын нарата ордон энэ гээшэ хадаа гэжэ хүрэhөөр лэ hанагдаадхина.—Зосоо талынь ехэл уран наринаар бүтээгээ байнат,—гээд бригадирта хэлэбэб.

— Юун би бүтээхэ hэмбиб, минии бригадын дархашуулайл уран гараар, нарин нягта мэргэжэл, оолоор зохёогдон бүтэhэн ажал гээшэл даа. Зай, ошожо дархашуулаймни ажалтай танилсагты,—гээд Михаил Отсроверхов намайе дахуулаад доодо дабхарта бууба.

Эндэ хэдэн хүн ажаллажа байна. Богонихон аад, нариихан дүүб модонуудые халташье забhаргүйгөөр хүшүүтүүлэн зэргэлүүлжэ шала табина. Нүгөөдүүлынь элдэб янзын гурбилаатай модонуудаар ханын гоёо-но. Эдээндэ адляар бэшэниинь бэлэн болоhон шала дээрэ бушуу түргэнөөр аад, ехэл ханамжатайгаар паркет дэбдинэ. Тээ саанань хоёр хүнэй ехэл нягта болгоомжотойгоор ажаллахань харагдана. Нэгэнэйнь шэлнүүдые хэмжээд тэмдэглэхэдэ, нүгөөдэнь тэдэниие дүрэтэй түргэнөөр зүhэнэ. Бэшэниинь сонхын табигдаhан рамануудта шэлнүүдые hуулгана.

— Эдэл даа, минии даадаг бригадын коллектив, бултадаа коммунис ажалай ударнигууд юм,—гээд бригадир Михаил Ефимович Островерхов баяртайгаар заана. Модошо дархашуул, шэлэгшэд Александр Баклушин, Иван Фалилеев, Илья Козлов, Федор Островерхов, Юрий Яровой, Михаил Колин болон бусад халаа-найнгаа даалгабарие 140—160 процент хүрэтэр дүүргэнэ. «Нэгэниинь бултанайнгаа түлөө, бултадаа нэгэнайнгаа түлөө» гэhэн коммунис ёhо заншал манай бригадын бүхы гэшүүдэй нангин гурим болонхой. Мүнөө барилгашадай hайндэрөөр дашарамдуулан, абаhан уялгаяа гүйсэд дүүргэжэ, hургуулиин энэ байшан августын 14—15 болотор сүм дүүргэхэ байhанаа бригадир ехэ шиидэнгээр хэлэбэ.

hүүлдэнь нүхэр Одноворщигой даадаг шэрдэлгын бригадын ажалаар hонирхобобди. Бүхыдөө эхэнэрнүүдhээ бүридэhэн коллектив юм. Энэ бригада барилгашадай hайндэрэй хүндэлэлдэ бултадаа мүрысэн, дээшэлүүлэгдэhэн уялгануудые абаhан, коммунис ажалай бригадын түлөө тэмсэн ажаллана. Нэгэ зариманиинь ханын доодо талые будажа, нүгөөдүүлынь сонхын рамануудые шэрдэнэ.

Бригадир Одноворщик дунда зэргын бэетэй, уриханхан харасатай наhатайшаг эхэнэр манда хандаба.—Минии даадаг бригадынхид хэнииньшье hэшэгүй, бултадаа эдэохи, оролдосо ехэтэйгээр ажалладаг юм. hүүлэй үедэ нэбёосхо, элдэб шэрээр ехэ дутанабди, эдэ бүгэдын хүсэд hаань—hургуулиин байшангые үшөө эртүүр хүсэд дүүргэхэ hэмди,—гээд бригадир Одноворщик ехэл бодолгодо хатаhан нюдөөр харадахиба.

Энэ гомдолынь тон зүб байба. Барилгын мастер Анатолий Доржиевич Марактаев энэ дутагдал тухай хэлээ hэн.

Нима ЦЫНГУЕВ.

СССР—угаа ехэ барилгын гүрэн

Тоо, баримтанууд

✦ Манай орон дотор барилгашад ехэ хүндэтэй. hүүлшын арбан жэлэй туршада 400 шулуушад, хабсаргагшад, бульдозеристнүүд, крановщигууд Социалис Ажалай Геройн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэhэн, 40 мянга гаран барилгашад Советскэ Союзай орден, медальнуудаар шагнагдаhан байна.

Барилгашадай тоо жэлhээ жэлдэ олошорно. Мүнөө үедэ орон доторнай 6,5 гаран миллион барилгашад, тэрэ тоодо 320 мянга гаран инженер, технигүүд тоологдоно.

✦ Совет барилгашад ёhoто индустриальна хүдэлмэришэд болонхой. Тэдэнэр шэнэ техникэ, түрүү технологёор хүдэлдэг үйлэдбэриин, барилгын ямарханшье орёо бэрхэ зорилгонуудые шиидхэжэ шадаха. Тэдэнэрэй мэдэлдэ 55 мянга гаран экскаваторнууд, 54 мянга шахуу бульдозер, 70 мянга гаран кранууд, 14 мянгаад скреперүүд болон бусад техникэ үгтэнхэй.

1964—1965 онуудта барилгын машина, механизмуудай тоо бүри олошорхо юм. Энэ хэрэгтэ 1,2 миллиард түхэриг hомологдонхой.

✦ Түмэр-бетон конструкцинуудые, барилгын бусад материал, зүйлнүүдые бүтээхэ олон предприятинууд манай орондо бии. Гансахан 1963 ондо СССР-тэ 45 миллион кубометр суглуулагдамал түмэр-бетон, 60 гаран миллион тонно цемент үйлэдбэрилэгдөө hэн. Түмэр-бетон, цемент, шэл, шифер үйлэдбэрилгээр Советскэ Союз дэлхэй дээрэ түрүү hуури эзэлнэ. Цемент, шэл хариин хэдэн арбаад оронуудта эльгээгдэнэ.

✦ Советскэ Союзда, капитальна барилга урдань үзэгдөөгүй ехэ үргэн далайсатайгаар ябуулагдана. Совет засагай 45 жэлэй туршада хамта дээрээ 500 миллиард түхэригэй капитальна барилга бодхоогдоо. Энэ үе соо гүрэнэй 39 мянга шахуу томо промышленна предприятинууд шэнээр баригдаhан, hэргээн бодхоогдоhон, 136 мянган километр шэнэ түмэр зам табигдаhан, 65 мянган километр түмэр зам hэлбэн татагдаhан байха. Город, хүдэлмэришэдэй тосхонуудаар миллиард гаран дүрбэлжэн метр талмайтай байрын гэрнүүд, 82 мянган hургуули, 544 мянган оро табиха больница, поликлиникэнүүд, 3 миллион үхибүүдэй байха хүүгэдэй саад, яслинууд баригдаа. Дайнай хойто тээхи жэлнүүдтэ 400 гаран шэнэ городууд, тэрэ тоодо Ангарск, Волжск, Рустави, Норильск, Рудный болон бусад бодоо. Хуушан олон городууд болбосон түхэлтэй болоно, шэнэ барилга үргэнөөр эрхилэгдэнэ.

✦ hүүлшын арбан жэлдэ капитальна барилга бүри үргэдөө 8500 шэнэ томо предприятинууд, 632 миллион дүрбэлжэн метр талмайтай гэр байра баригдаhан байна. Ондоогоор хэлэбэл, город, хүдэлмэришэдэй тосхонуудаар 17 миллион гаран, хүдөө газарта 6 миллион квартира ашаглалгада тушаагдаа.

108 миллион гаран хүн гэхэ гү, али СССР-эй арад зоной хахадынь шахуу шэнэ байрада түбхинөө, гэр байраа шэнэлээ.

✦ Химиин, энергетикын, металлургиин предприятинууд тон түргэнөөр бодхоогдоно. КПСС-эй XXII съездын нэрэмжэтэ тон ехэ хүсэтэй домно Криворожско металлургическа завод дээрэ 11 hарын туршада баригдаа hэн. Магнитогорскдо «2500» гэжэ прокатна стан бодонхой. Энээнэй байра соо табан дабхар 40 гэр багтахаар юм. Кривой Рогто шанаржуулгын фабрика 12 hарада—нормоhoo гурба дахин түргөөр баригдажа, ашаглалгада үгтэhэн байха.

✦ Хүдөөгэй барилгашадые шэнэ техникээр зэбсэгжүүлхын тула шухала хэмжээнүүд бэелүүлэгдэнэ. СССР-эй правительство колхозууд хоорондын барилгын организацинуудта удаан болзороор мүнгэн туhаламжа үгэхэ тухай шиидхэбэри энэ жэлдэ абаба. Хүдөөгэй барилгашадта туhалхын тула 290 гүрэнэй нүүдэл механизированнэ колоннонууд байгуулагдаа. Ерэхэ жэлдэ тэдэнэй тоо 770 хүрэтэрөө олошорхо.

✦ Советскэ Союзда хүдөөгэй барилга үргэнөөр эрхилэгдэнэ. Долоон жэлэй түрүүшын дүрбэн жэлэй туршада энэ хэрэгтэ 17 миллиард түхэриг гаргашалагдаа. Энэ жэлдэ хүдөөгэй капитальна барилгада гүрэнэй зүгhөө 4 миллиард гаран түхэриг, колхозуудай зүгhөө 3 миллиард түхэриг hомологдоhон байбал, ерэхэ жэлдэ 8 миллиард түхэриг гаргашалагдахаар хараалагдана.

Советскэ Союз барилга угаа ехээр хэдэг гүрэн гэжэ мүнөө тоологдохо ёhoроол тоологдодог (АПН).

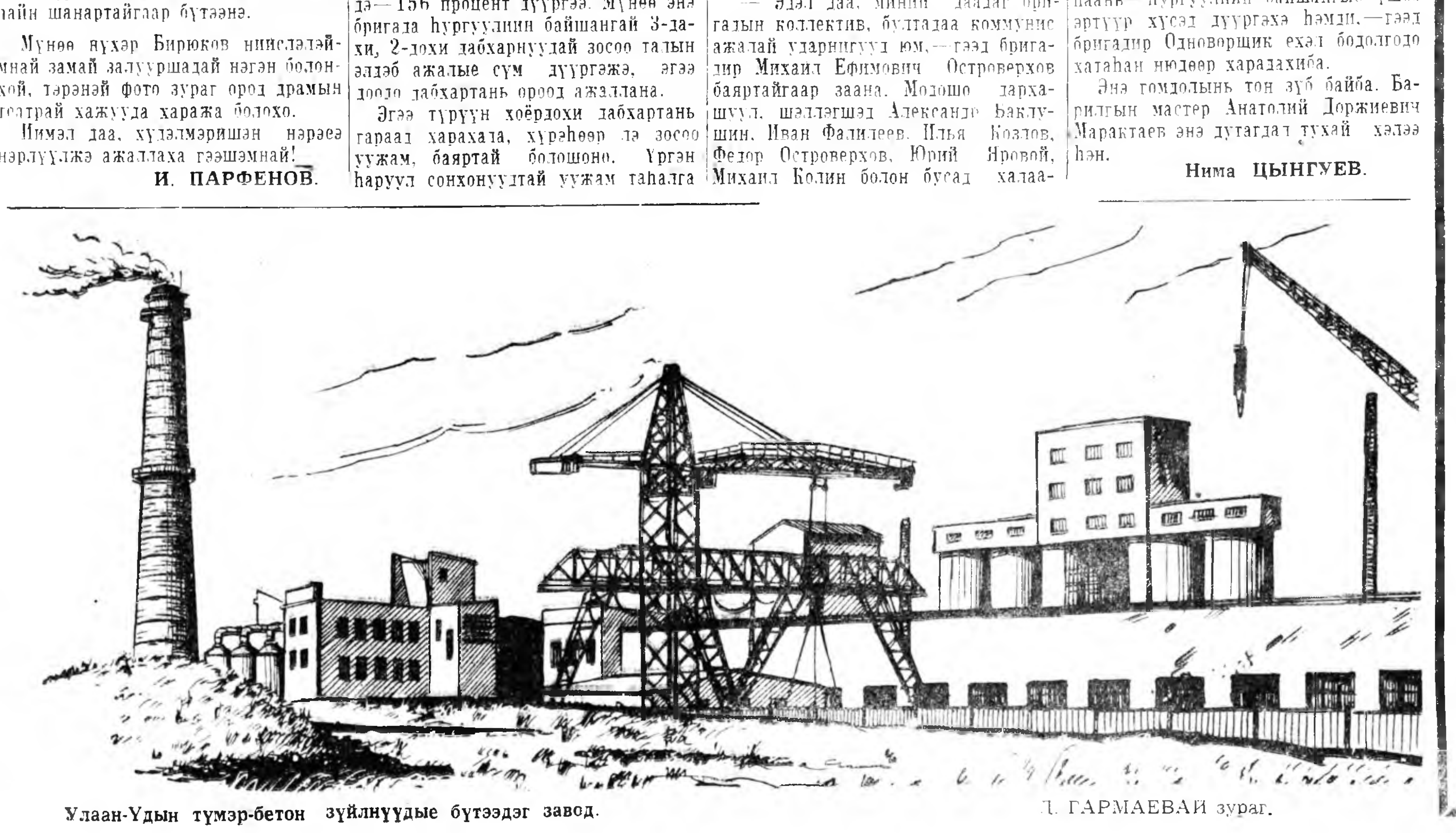

Улаан-Үдын түмэр-бетон зүйлнүүдые бүтээдэг завод.

Т. ГАРМАЕВАЙ зураг.

ФУТБОЛ АРБАН ТАБАДАХЯА ТЭНСЭБЭ

Россиин Федерациин зургаадахи зонодо түрүү һуури эзэлхын түлөө эхилһэн мүрысөөнэй ээлжээтэ—хори, хорин нэгэдэхи уулзалганууд уржадэр үнгэргэгдэбэ. Улаан-Үдын «Армеец» командада Прокопьевскын «Шахтер» айлшалһан байна. 1962 онһоо түрүү һууриин түлөө наадажа эхилһэн «Шахтерой» залуу команда илангаяа энэ жэлдэ яһала һайнаар наадажа ябана. Эдэнэрнай наадаанай түрүүшын хахадай эхилхэдэ наймадахи уулзалгын болотор мүрысөөндөө эрхимлэжэ ябаһан байгаа. Тиигэжэ ябатараа бусад командануудтаа шуүгдэжэ, мүнөөдөө арбадахи һуурида гаранхай. Дурсагдагша хоёр командын футболистнууд үдэшын эгсэ зургаан сагһаа наадаяа эхилжэ, стадиондо суглараршадай анхарал татана... Талмайн баруун захаар добтолһон Улаан-Үдын добтологшод айлшадайнгаа воротада хэдэн удаа сүмэрэн ороошье һаа, тоо нээжэ ядана. Теэд тоо нээхэ арга байгаа гү? Байгаа даа, байгаа. Хэды һайнаар дамжуулагдаһан бүмбэгэ айлшадай ворота хүрөөд лэ гэдэргээ сохюулжа, улаан-үдынхидэй тала руу добтолго эхилнэ. Алишье командын добтологшод наадаанай түрүүшын хахадта тоо нээжэ шадангүй, амаралтада гарана...

Наадаашье эхилһээр 15-аад минута боложо ябана. Хододоо үсэд нэтэрүү, һайнаар добтолдог Крыласов, Ансимов гэгшэд нүхэдэйнгөө дамжуулһан бүмбэгэ абамсаараа, ворота руу сохижорхибо. Бүмбэгын урдаһаа харайжа гараһан айлшадай вратарь тэрэниие барижа үрдингүй алдана. Теэд хойноһоонь харайһан айлшадай хамгаалагша манай добтологшо хоёр бүмбэгэтэйгөө суг ворота руу орошоһон байшоо. Айлшад тэрэ бүмбэгэеэ абамсаараа улаан-үдынхидэй воротада добтолжо мэдэбэ даа. Түрүүшын бүмбэгын сохигдоһоор хоёрхон минутын үнгэрөөд байхада, ялын бүмбэгэ сохигдожошье, харюугай бүмбэгэ «Армеец» бүлгэмэйхидтэ оруулагдана.

Наадаанай дүүрэтэр өөһэд өөһэдынгөө ворота руу добтолоһоор эдэнэрнай дахин тоо нээжэ шадангүй, уулзалгаяа тэнсэлгээр дүүргэбэ. Тиигэжэ «Армеец» бүлгэмэйхид 19 очкотой болобо. Улаан-Үдын добтологшод энэ наадаяа хэзээ хэзээнэйхиһээ муугаар эмхидхэжэ, харагшадай урма таһална.

Удаадахи уулзалга августын 10-да үнгэргэгдэхэ. Айлшаар Новосибирскын «Сибсельмаш» команда ерэхэ болонхой.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: наадаанай үе харуулагдана.

Л. ХАЙДУРОВАЙ фото.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Мүнөөдэрэй номерто:

Нэгэдэхи хуудаһанда: КПСС-эй Центральна Комитедтэ — юумэ бүхэниие гарзагүйгөөр бүтээдэг болохо тушаа Москвагай городской совнархозой 15 предприятиин коллективүүдэй гаргаһан үүсхэл тухай; Ростовско областиин Зимовниковско мориной заводой хүтэлбэрилэгшэд болон мэргэжэлтэдтэй 1964 оной августын 6-да нүхэр Н. С. Хрущевой хэһэн хөөрэлдөөн; барилгашадай һайн үдэртэ зорюулагдаһан материалнууд эндэ толилогдобо.

Хоёрдохи хуудаһанда: СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министерствэдэ. «Стартын урда тээ» гэһэн репортаж; Е. Прониной «Барилгашан» гэжэ гаршагтай очерк; орон дотор боложо байһан шэнэ һонин хэблэгдэбэ.

Гурбадахи хуудаһанда: Ростовско областиин Зимовниковско мориной заводой хүтэлбэрилэгшэд болон мэргэжэлтэдтэй 1964 оной августын 6-да нүхэр Н. С. Хрущевой хэһэн хөөрэлдөөнэй түгэсхэл; уласхоорондын байдал тухай мэдээсэлнүүд толилогдобо.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: искусство тухай хэдэн материалнууд толилогдобо.

Хүндын хайрада хүртэбэ

Гүрэнэй ород драмын театрай коллектив Баргажанай үйлэдбэриин управлениин ажалшадта айлшалжа, хорин хоёр хоногой туршада наада, зүжэгүүдые харуулаа.

Хүдөөгэй ажалшад «Палата» гэһэн зүжэгые илангаяа һонирхолтойгоор хүлеэн абаа. РСФСР-эй габьяата артист, Буряадай АССР-эй арадай артист В. Гусевай, Буряадай АССР-эй габьяата артистнууд П. Дубовцевай, В. Цветковагай, К. Меньшиковэй наадахые харагшад илангаяа үндэрөөр сэгнэжэ, үни удаан альга ташалгаар угтадаг байгаа.

Хүдөөгэй ажалшадтай уранһайханай хүдэлмэрилэгшэдэй хани халуун холбоо барисаанай үшөө нэгэ гэршэ энэ болоно. Тиигээд энээнээ саашадань үргэлжэлүүлжэ байхые Улаан-Үдын артистнуудшье, хүдөөгэй ажалшадшье хүсэһэн байна. Мүнөө театр түб городоо бусажа ерэнхэй.

А. АЛЕКСАНДРОВ.
ород драмын театрай директор.

Сагай уларил

Улаан-Үдын гидрометобсерваториин мэдээсэһэнэй ёһоор, мүнөөдэр республика доторнай бага зэргэ үүлэтэй байха, шииг нойтон орохогүй. Зүг бүхэнһөө һулахаанаар һалхилха. Хойто аймагуудта 16—21, бусад газар нютагуудта 21—26, Улаан-Үдэдэ үглөөгүүр 12—15, үдэртөө 24—26 градус дулаан болохоор багсаагдана.

Хэнһээ жэшээ абахаб

Ленинградай гүрэнэй университедэй социалистическэ лабораториин хүдэлмэрилэгшэд Светлана Иконникова, Владимир Лисовский городойнгоо залуушуулай ажабайдал, һанаа бодол болон саашанхи зорилгонуудые шэнжэлнэ. Тэдэнэй адаглалга шэнжэлэлгэнүүдтэйнь уншагшадаа танилсуулхамнай.

Ленинградай залуушуулай ажабайдал, һанаа бодол болон саашанхи зорилгонууд тухай асуудалда эндэхи 30 хүрэтэр наһатай 636 хүн харюусаа. Эдэнэр—В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ Невскэ, Кировскэ, «Электропульт» гэжэ машина бүтээдэг заводуудай, Володарскын нэрэмжэтэ, «Красная работница» гэдэг оёдолой фабрикануудай, мүн офсетнэ хэблэлэй Хоёрдохи фабрикын хүдэлмэришэд болоно. Тэдэнэй дунда токарьнууд, слесарьнууд, фрезеровщигууд, оёдолшод болон хэблэлшэд бии.

Эндэхи залуушуул городой бүхы хүдэлмэришэдэй 30—40 процентнь болодог. Тэдэнэр эрдэм болон техническэ бэлэдхэлэйнгээ талаар СССР-эй хүдэлмэришэн ангиин мүнөө үеын хүгжэлтые эли тодоор гэршэлнэ. Тиимэһээ эдээндэ хандаһан байнабди.

407 ба 2.

«Ленинградай хүдэлмэришэн залуушуул ямар зан абаритай байха дуратайб?» гэһэн асуудалда харюусахыень гуйһан байнабди. Нимэ харюунууд абтаа:

1. «**Виктор.** һайнаар хүдэлмэрилдэг (һурадаг). Нүхэртөө ямаршье сагта туһалхаар бэлэн байдаг. Ямаршье буруу юумэнтэй эбсэдэггүй, туйлалтануудаа һайрхадаггүй. Сагаа зүбөөр хэрэглэдэг: ниитын хэрэгтэ хабаадалсадаг, спорт һонирходог».

Викторэй харюуе 407 хүн дэмжэн һайшаагаа.

2. «**Николай.** Ажалдаа дуратай, ном ехээр уншадаг. Сагаан һанаатай, нүхэртөө туһалдаг. Ехэ салин хүлһэ абадаг, мүнгөө зүбөөр гаргашалдаг. Сагаа хүхюутэйгээр, һайнаар үнгэргэдэг».

250 хүн дэмжэбэ.

3. «**Марина.** Хүхюутэй, хүн зондо ниисэтэйгээр хандадаг. Ниитын хэрэгтэ, уран һайханай бүлгэмэй хүдэлмэридэ хабаадалсадаг. 6 класс дүүргэһэн аад, саашаа һураха дурагүй».

Мариные 22 хүн дэмжээ.

4. «**Геннадий.** Ажалдаа оролдосотойгоор хандадаг, даабаряа үлүүлэн дүүргэдэг. Цех соогоо бүлтанһаа ехэ салин абадаг. Дутагдалнуудые хараашье һаа, тэдэниие усадхаха гэжэ оролдодоггүй. «Дутагдалнуудые усадхалга—минии үүлгэ бэшэ» гэжэ тоолодог».

8 хүн дэмжэһэн байна.

5. «**Максим.** Нэгэ газартаа удаан тогтонгүй, хүдэлмэрөө түргэ түргэн һэлгэдэг. «Трактор хүдэлжэл байг лэ, түмэрөөр бүтээгдэһэн ха юм» гэжэ зугаалха дуратай».

3 хүн дэмжээ.

6. «**Сергей.** Салин хүлһэ ехээр абадаг. Теэд заводойнгоо ажабайдалые огто һонирхологгүй. Түлөөһэгүйгөөр юушье хэдэггүй. Мүнгэ суглуулжа шададаг».

Сергейе мүн 2 хүн дэмжэһэн байгаа.

Дутуу дундануудтай эбсэдэггүй, ажабайдалай бэрхэшээлнүүдые шадамараар дабадаг Викторые асуудалда харюусагшадай олонхинь замайнгаа залууршанда тоолоно. 250 хүн Николайдал адли болохо гэжэ оролдоно. Зарим хүдэлмэришэд Маринада талархадаг байба гэбэшье, «һургуулида һурадаггүй», «нимэ хүнтэй нүхэрлэхэдэ һонингүй» гэхэшье хүнүүд бии. Бусад тушаа адлирхуу сэгнэлтэтэй байба: «Хомхой хободог хүн»,— гэжэ Сергей тухайда оёдолой фабрикын мотористка бэшэнэ, «Тэрэ манһаа ондоо харгытай»,— гээд Максим тухай бэшэнэд.

Мүн «Хүнэй ямар дутагдал Танай дурые гутаанаб?» гэһэн асуудалда харюусахые гуйһан байнабди. Харюунууд соонь имэрхүү муу абари зан нэрлэгдэнэ: забхай һалихай ябадал тухай—321 харюу, архидалга тухай—302, аймхай ябадал тухай—276, хайхарамжагүй ябадал—248, дээдэ тушаалтанай урда билдагуушалагшад тухай—219, хара амяа харагшад тухай—174 харюу.

АЖАБАЙДАЛАЙ БААТАРНУУД

«Та ямар сэсэн үгэ, тобшо һургаалые ажабайдалайнгаа гол хараа болгон абахабта?» гэһэн асуудал табигдаа һэн. «Хүнэй эгээл үнэтэй юумэн—ами наһан болоно. Тэрэ хүндэ нэгэ дахин үгтэдэг, тиимэһээ тэрэниие зүбөөр ашаглаха шухала. Юундэб гэхэдэ, ямаршье зорилгогүй ажаһууһан жэлнүүдэйнгээ түлөө хожомынь сэдьхэлээ зобоохоор байхагүй, үнгэрһэн муу ябадалаар, жэжэ хэрэгүүдээр нэрээ гутаахагүй, бүхы ами наһаяа, хүсэ шадалаа эгээл һайн һайхан юумэндэ—хүн түрэлтэнэй эрхэ сүлөөгэй түлөө тэмсэлдэ зорюулһан юм», гэжэ ухаха дээрээ хэлэхээр ажаһууха гэһэн совет уран зохёолшо Николай Островскиин үгэнүүдые олохон хүнүүд өөһэдынгөө харюу соо бэшэнэ. Асуудалда харюусаһан хүнүүдэй хахадһаа олониинь Н. Островскиин «Булад яажа хатуужааб» гэжэ номһоо Павел Корчагиниие өөрынгөө дуратай герой болгон нэрлэбэд. Корчагин—совет литературын классическа герой, революциин, граждан дайнай болон Совет засагай түрүүшын жэлнүүдэй солото хүбүүн. Тэрэ—өөрынгөө бүрин түгэс шэнэ ажабайдалай илалтын түлөө тэмсэлдэ зорюулжа, арад зоной дундаһаа ургаж гараһан хүн. Корчагинда адляар, ниитын хэрэгэй түлөө ами наһаяа хайрлангүй ябаха баатар зориг Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай жэлнүүдтэ олон совет залуушуулай зүрхөө гаргагдаа. Энэ дайнай геройнуудай, илангаяа «Залуу гвардиин» домог суудa ороһон баатарнуудай нэрэнүүд олохон хүнүүдэй харюу соо омогорхон дурдагдаа.

Манай залуушуулые баатарнуудай зан абари саг үргэлжэ һонирхуулдаг. Теэд мүнөө үеын залуушуул литературна геройнуудай шэнжэдэ багахан заһабари оруулна. Тэдэнэр Корчагинай бэеэ барингы зангые һайшаанагүй, харин тэрэнэй шэн зориг, үнэн сэхэ ябадалые халан абахаар эрмэлзэнэ.

Залуу ленинградайхид хөөрэнэ, шагнагты

Ленинградай залуушуул ухаа бодол сэхэтэй, шэн бата үзэл сурталтай, тэрэнээ хамгаалхын түлөө юунһээшье сухаридаггүй, ниитын хэрэгэй түлөө өөрынгөө бүхы һанаа табижа оролдодог, мүн ниитын хэрэгые өөрынхиһөө үлүү дээгүүр һанажа ябадаг хүнүүдые үльгэр жэшээ болгон һажаахые оролдонод.

Олон хүнүүд 1936 ондо Хойто полюсаар Америкэдэ түрүүшын ниидэлгэ хэһэн лётчик Валерий Чкаловые, бухэдэлхэйн хоёрдохи дайнай үедэ хоёр хүлгүй болоод, удаань дахин лётчик боложо шадаһан баатар зоригтой Алексей Маресьевые һайшаан нэрлэнэд. Мүн космонавтнууд Юрий Гагарин, Герман Титов, Валентина Терешкова гэгшэдые һажааха гэжэ ниидээшэд олон. Невскэ заводой хүдэлмэришэн Василий Осоков арад зоной хэрэгэй түлөө дайнда бэеэ алдаһан абаһаан жэшээ абаха зорилготой. «Ажалдаа үнэн сэхээр, оролдосотойгоор хандажа, арад зондоо дурлан, үнэн сэдьхэлэй анхаралтайгаар хандаха зан абаритайгаар ябахые оролдодогби, мүн өөрынгөө үрэ хүүгэдые тиимэр хүмүүжүүлнэб»,—гэжэ хүдэлмэришэн бэшэнэ.

Эндэ дурдагдаһан темые манай асуудал бүхы талаһаань элирүүлжэ шаданагүй. Тиигэбэшье манай үеын совет залуу хүдэлмэришэнэй һанаа сэдьхэлэй ургалтын шэгые зүбөөр гэршэлнэ гэжэ һанагдана.

(АПН).

Халаахай Үншэрһэн фермэ

Үдэшын наран баруун хойто хадануудай дээрэ жаргажа байба. Юун гэһэн халуун юм гээшэб! Бүтэшэмөөр гэжэ хөөрэмөөр. Үдын голые уруудаад һэбшээншье үлеэхэеэ янаб даа. һэб-һэбханшье гэһэн һэбшээн үгы.

«Зунай сагта үнеэн бүхэнһөө—1000 литр һүн»—нимэ уряа лозунг манай республикын һаалишадай дунда үнинэй таранхай. Теэд Үдын совхозойхид энэ уряае ямараар угтаад, үнэн хэрэг дээрээ юу хэжэ, бүтээжэ байнаб?

Совхозой 6-дахи фермэ, Доодо Голой һү һаалиин нэгэ фермэдэ ерэбэбди. һү шэрэдэг машинын жолоошон Владимир Киселёв сухалтай байба:

— Юун гээшэб даа, бүтэхэгүй нимэ халуунда һүеэ ёһоор хадагалжашье шадахагүй. Бидонуудаа хүйтэн уһан соо һуулгахадань ялаг юм? Энэ нэгэ нүхэ малтаа болоод, уһыеньшье һэлгэхэгүй.

Нээрээшье һү һаалиин энэ фермэ Удинск дээрэ байдаг юм. Тиигээд тэдэнэй хүтэлбэрилэгшэд аяар дүшөөд модоной газарта, Доодо Голдо ажаһуудаг.

һаалишадай хэлэхые шагнагты.

һаалишан **Надежда Грешилова:**

— һү ехээр һааха гэлсэхэт. Хайшан гээд һү ехээр һаахабши? Энэнэй урда тээ Аса гэжэ газарта үнеэдээрээ ошоод байгаабди. Тэндэ ногоониинь гэжэ бүри үбдэгсөө. Хадын булаг, горход, уһан гээшэмнай зоргон соо һэн. Үнеэднай тэндэ байхадаа һүтэй байгаа.

һаалишан **Надежда Куприянова:**

— Тэндэ байхадаа үнеэдээ үдэрэй гурба һаадаг байгаабди. Удинск дээрэһээ машинаар ошодог һэмди. Яахабши тэндээ байраар байжа шадахагүй ха даа, үхи хүбүүн, үбгэд хүгшэднай гэртээ байха. Машинаар ошожо һаагаад байхадаа ядагшагүй һэмди.

һаалишан **Василиса Кондратьева:**

— Гэнтэ июлиин 23-най үдэр машина ерээд, үтэр зөөгты, Удинск дээрэ түбхинэхэ болоот гээд, бидэниие зөөлгэжэрхёо. Совхозой директорэй захиралта гэлсэнэ. Бидэниие үнеэдтэмнай абаашаха машина совхоздомнай үгыл юм хаш.

Нимэ үгэнүүдые һаалишадһаа дууланабди.

Тоо бүридхэгшэ **Петр Васильевич Милохов** гэмэрнэ:

— Юун гээшэб? Үнеэд хожоршоо. Эндэ энэ сагаан талада бэлшээринь муу. Хэдэн отара хонид бэлшээхэ. Мүн харуулдаһан шэнги нюсэгэн талаһаш хаанаһаа шэмэ, ногоон байба гээшэб? Хараад үзэгты. Аса гэжэ газарта байхадаа гүртымнай һаалишад хамтадаа 560-аад килограмм һү һаадаг байһан һаа, мүнөө оройдоол 450-аад, 460-аадые һаана. Энэмнай сүүдхэ бүхэндэ нэгэ центнер үлүүтэй һүн дутуу һаагдана. һара соо 30 центнер, 3 тонно һүн.

һүн далайнмнай харьялжал байг гээд гоё гоёор хөөрэлдэхэбди. Теэд энэ фермын байдал харахада имэрхүү байна. Хэн һаалишан хэды шэнээн һү һаанаб? Үнеэд хожороо гү, али үгы гү? Хэншье һонирхоногүй.

Богонёор хэлэхэдэ, энэ фермын һаалишад гомдолтой.

6-дахи фермые эрхилэгшэ Дондок Бадмаев һү һаалиингаа энэ гүүртэ руу шагаадагшьегүй шахуу.

Теэд табан һаалишад Аса гэжэ газарта байраар ошоод, тэндээ үнеэдээ һаажа яһала шадаха байгаа. Тэндэ байраар байха гэхэдэ, зунайнь байра задагай, зайдан, заһагдаагүй. Тиихэдэ үхибүүтэй һаалишад Кондратьева, Куприянова гэгшэд байраар байжа шадахагүйбди гэхэ байна бшуу. Удинск дээрэ хүүгэдэй ясли, саад бии. Тэрэниие бүри үргэдхөөд, үдэр, һүнигүй хүдэлдэг болгоо һаа, юун гээшэ һэм? Теэд сельсоведэй түрүүлэгшэ нүхэр Лосев гараа дэлгэнэ:

— Аргагүйбди. Эхэнэрнүүднай үсөөн.

Үгы даа, Удинск тосхондо зуу гаран үрхэтэ айл. Зуу гаран гэрэй эзэн эхэнэрнүүд. Хүүгэдэй саадые үргэдхэхэ дүүрэн арга боломжо бии.

Совхозой дирекци, партком, рабочком һаалишад эхэнэрнүүдэе байраар байлгаад, үхибүүдыень үдэр һүнигүй хүдэлдэг яслида гү, али хүгшэд үбгэдүүдтэ харууһалуулаад, ажал бүтээлгэжэ шадаха һэн. Теэд тиигэнэгүй. Харин һүн доошоол срожо байһаар.

Г. ДАШАБЫЛОВ.
Хориин үйлэдбэриин управлени.

Улаан-Үдын трикотажна фабрикын оёдолшон С. Пихосаева у... лэдбэриингөө түсэб хододоо үлүүлэн дүүргэнэ. Зураг дээрэ: оёдолшон С. Пихосаева ажалдаа.
А. ИСТОМИНОЙ фото.

Хилын саадаһаа

Нгуен Кхань мэгдэнхэй

ЛОНДОН, августын 7. (ТАСС). Урда Вьетнамай премьер-министр генерал Нгуен Кхань бүхы ороной территори дээрэ онсо байдал соносхоод, Хойто Вьетнамтай хилэ дээрэхи «фронт» ошохомни» гэжэ мэдээсээ. Рейтер агентствын корреспондентын мэдээсэһэнэй ёһоор, онсо байдал тухай декредтэй зохилдуулан, гомодохо эрхэгүйгөөр саазалха шиидхэбэри гаргаха эрхэ Урда Вьетнамай сэрэгэй сүүдүүдтэ олгогдоһон, хэблэл болон радио цензурай хиналтада оруулагдаһан, забастовко ба демонстраци хэхэ ябадал хоригдоһон байна.

СОВЕТ АРАДАЙ БЭЛЭГ

ХИРОСИМА, августын 7. (ТАСС). Хиросимадахи конференциин дүүрэлгэдэ зорюулагдаһан, 30 мянган хүнэй хабаадалгатай митинг мүнөөдэр городой стадион дээрэ болоо.

Советскэ делегациин толгойлогшо Г. А. Жуков митинг дээрэ үгэ хэлэхэ зуураа, конференци эмхидхэгшэдэй хүндэшэ, һайнаар угтаһанайнь түлөө үнэн зүрхэнэй баясхалан хүргэбэ.

Атомна бомбодолгоһоо хохидогшодые аргалха хиросимска госпитальдо зорюулан 30 мянган түхэр[...] гэн сэнтэй медицинскэ түхеэрэл[...] нүүдые бэлэг болгон дамжуул[...] гэжэ Эб найрамдал хамгаалха С[о]ветскэ комитедэй шиидхэһэн туха[й] Г. А. Жуковой мэдээсэл нэрьеэ альга ташалгаар угтагдаа.

Атомна бомбодолгодо нэрбэгд[...] гэмтэһэн олохон хүнүүд Эб найра[м]далай тала баригша совет зоной эх[...] бэлэгэй ашаар дары түргэн эдэ[...]жэ, Японой эб найрамдалай тал[а] баригшадай зэргэдэ жагсаг лэ гэж[э] Г. А. Жуков хэлэбэ.

Нью-Йоркдо митинг болобо

НЬЮ-ЙОРК, августын 7. ТАСС-ай корреспондет Л Величанский ингэжэ дамжуулаа:

Хиросимадахи аюулта ушаралай 19 жэлэй ойдо зорюулагдаһан ехэ митинг үсэгэлдэр эндэхи Вашингтоной талмай дээрэ болобо. Гэхэ зуура ораторнуудай хэлэһэн үгэнүүд соо Вьетнамдахи эзэрхэг түримхэй ябуулгые зогсоохо, американска сэрэгүүдые Зүүн-Урда Азиһаа бусааха гэһэн эрилтэ табигдаа.

Митинг дээрэ үгэ хэлэгшэд Вьетнамай Демократическа Республикада эсэргүү, Урда Вьетнамай патриодуудта эсэргүү эзэрхэг түримхэй ябуулгаяа болюулхыень США-гай правительствада эрилтэ табихые уряалбад. Вьетнамдахи сул[...] ба демократиие США хамгаал[...] гэһэн баталамжын худал хуурм[...] байһые эдэнэр балшыса элирүүл[...]

Вьетнамда соносхогдонгүй хэгд[...]жэ байгаа дайе болюулхын түлө[ө] тэмсэлээ үргэлжэлүүлхэб гэжэ на[...]дуулһан сенатор Морзейн телеграмма митинг дээрэ уншагдаа.

Митингын дүүрэһэной һүүлээ[...] студентнэрэй колонно лозунгнууд[...] плакадуудые барьяад, Вьетнамд[...] эсэргүү США-гай правительствы[н] эзэрхэг түримхэй ябуулгые үшө[ө] дахин буруушаахын тула хоты[н] центральна хүбяар дабшан, ООН-ой байшан тээшэ ошобо.

ХАНОЙДО ПРЕСС-КОНФЕРЕНЦИ БОЛОО

ХАНОЙ, августын 7. (ТАСС). Үсэгэлдэр үдэшэ Ханойдо Вьетнамай арадай армиин дээдэ командованиин пресс-конференци боложо, һүүлэй неделиин байдал тухайда полковник Ха Ван Лау хөөрэбэ.

Июлиин 30-һаа августын 5 хүрэтэр американска далайн-сэрэгэй, агаарай-сэрэгэй хүсэнүүд Хойто Вьетнамай газар дээрэ зургаа дахин добтолон ороһон байна гэжэ тэрэ мэдүүлбэ.

Энээнэй урда тээ хэблэлдэ мэдээсэгдэһэной ёһоор, американска нэгэ самолёдой пилот августын 5-д[а] ДРВ-гэй агаарай хамгаалгын хүсэнүүдтэ сохигдон унажа, плендэ ороһон байгаа. Тэрэ хадаа США-гай агаарай-сэрэгэй хүсэнүүдэй лейтенант, Эверет Альварес гэжэ нэр[э]тэй лётчик болоно. Тэрэнэй «А-4» түхэлэй «Скайхоук» гэжэ самолёт американска 7-дохи флодой «Констейллешин» гэдэг авианосец дээрэ байдаг самолёт юм гэжэ полковник Ха Ван Лау мэдүүлбэ.

КОНГОДОХИ БАЙДАЛ

ПАРИЖ, августын 7. (ТАСС). Конгоһоо абтаһан һүүлэй мэдээсэлнүүдһээ харахада, конглез патриодуудай зэбсэгтэ хүсэнүүд ороной зүүн ба зүүн-урда нютагуудта амжалтатай ябуулга хэжэ байнхай.

Хойто Катангаһаа абтаһан мэдээнэй ёһоор, патриодуудай отрядууд Катангын жандарманарай эсэргүүсэлтые нуга даран, Альбертвильһээ Камина ба Элизаветвиль ошохо зам дээрэхи шухала пункт болохо Маноно городто үсэгэлдэр ороһон байна.

Франс-Пресс агентствын корреспондентын мэдээсэһэнэй үндэһөөр патриодуудай ондоо нэгэ колонна сэрэгүүд Касаи провинциин түб хото Лулуабурга тээшэ шэглэн дабшажа үргэлжэлһөөр.

УЛАМ НЯГТААР НЭГЭДЭН ЖАГСАНА

Лиссабонһоо ерэһэн бэшэг

һүүлэй үедэ Португали доторхи политическэ байдал нилээд түгшүүрилтэй болобо. Ямаршье туһагүй колониальна дайн Анголодо, мүн «Португалиин» Гвинейдэ боложо үргэлжэлһөөр. Манай арад тэрэ дайниие жэл бүри улам ехээр зэбүүрхэнэ. Тэндэхи ажалшад улам ехээр дарлагдана, алба налог тэдэндэ бүри ехээр ашагдана. Правительствань олониитэ зоной зэбүүрхэлые хүсөөр дараха гэжэ, тэдэнэй тэмсэлэй хүсэл зоригые нуга дараха гэжэ али болохоор оролдоно.

Гэхэтэй хамта, Португалиин ажалшад өөһэдынгөө эрилтэнүүдые хамгаалан бүри эдэбхитэйгээр тэмсэнэд. Энэ тэмсэлдэнь орон соохи эгээн томо «КУФ» гэжэ монополиин хүдэлмэришэд, Лиссабоной типографиинхид, Амортахи дариин заводой хүдэлмэришэд, Алжустрелиин шахтернууд, Матосиньосой болон Алгравиин загаһашад, Гафаниин портын ашаа тээгшэд, Алентежугай ба Бейрасай хүдөө ажахын хүдэлмэришэд, Куартейрын тараашад, Португай барилгашад орожо хабаадалсанад.

һаяхан Лиссабондо, мүн ороной бусад городуудта ехэ жагсаал демонстрацинууд болобо. Олон түмэн ажалшад үйлсэдэ гаража, полициинхидта эсэргүүсэн сахэ тэмсээ. Хэдэн хүн алуулаа. Тэдэнэй тоодо хүдэлмэришэн Давид Алмейра Рейш бии. Олон хүн шархатаа, түрмэдэ хаалгаа.

Салазар болбол тушаалдаа үлэхын тула имагтал хүсэрхэлгын арга хэрэглэнэ. һаяхан жандармнууд Маринья-Грандиин шэлэй ехэ фабрикын арбан демократ-хүдэлмэрилэгшэдые барижа хааба. Залуу экономистнууд—Сержиу Рибейру ба Эрберту Гуларт гэгшэдые мэнэ һаяхан Лиссабоной трибунал 14 һара соо түрмэдэ хааха гэһэн шиидхэбэри гаргаа. Фашистнуудта эсэргүүсэн тэмсэдэг элитэ ехэ ажал ябуулагшад Жоаким ду-Сантус, Анжелу Велосу, Антониу Граса, Граснете Касанова гэгшэд баһа түрмэдэ хаагдаа. Порто доторшье 70 хүн, тэдэнэй тоодо 9 эхэнэрнүүд түрмэдэ хаалгаба. Сакавемдэ—инженер Азенья болон бусад демократууд, Далайн арсеналда—инженер Кунья гэгшэ арестовалагдаа. Лиссабоной студентнүүд Марселу Айриш Бустроф, Саброса болон студентнүүдэй бүлгэмүүдэй бусад олохон хүтэлбэрилэгшэд түрмэдэ хаагдаһан байна.

Режудэхи ябган сэрэгэй казармануудта добтолго хэбэ тээд зэмэлэгдэһэн демократуудай сүүд үргэлжэлһөөр. 86 хүн сүүдтэ оронхой. Зүгөөр энээнтэй дашарамдан, фашизмда эсэргүүгээр дэлгэрһэн номнолой нүлөөе һуларуулхын тула, сүүдлэгдэхэ хүнүүд 12—12 хүн болгогдожо, бүлэг бүлэгөөр хубаагданхай. Эдэ патриодуудай заримыень 30 жэлээр түрмэдэ хааха гэһэн эрилтэ прокурор табяа.

Португалида боложо байгаа үйлые уншагшадай бүри һайнаар ойлгохын тула Ивона Диас Лоуренсу гэгшын хэрэг тухай хөөрэсэбди. Энэ эхэнэр аяар долоон жэл соо түрмэдэ һуужа байна. Түрмэдэ һууха болзоройнгоо дүүрэхэдэ (тэрэнь һаяар дүүрэхэнь), Ивона Диас Лоуренсу эндэһээ сүлөөлэгдэхэ байна, зүгөөр полицида мянган доллар мүнгэ түлэхэ ёһотой гэжэ тэндэхи засагаархин энэ эхэнэртэ һаяхан дуулгаа. Теэд энэнь ажалша хүндэ диилдэхээр бэшэ ехэ мүнгэн гээшэл. Нимэ ехэ мүнгэ зөөри энэ эхэнэрэй суглуулхань тон бэрхэтэйл.

Полициинхинай хэды хэрзэтыгээр аашалаашье һаа, Португалиин арад фашистска диктатурада эсэргүүсэн бүри шангаар тэмсэнэ. Партимаугай, Лугашай, Ольяугай, Вила-Реал-ди, Санту Антониугай загаһашад забастовка хэжэ байна. Энэ хадаа һүүлэй жэлнүүдтэ загаһашадай хэһэн эгээн ехэ забастовко болоно. Тэмсэлыемнай дэмжэжэ экономическа туһаламжа үзүүлыт гэһэн уряатайгаар тэдэ загаһашад дэлхэйн бүхы оронуудай зондо хандаба. Эдэ загаһашад болбол үнэн зүб эрилтыень хангаха тушаа фашистска правительствые, мүн өөһэдынгөө эзэдые баадхаха гэжэ шиидэбэ.

Португалида забастовко хэхэ гээшэ хуули буса, гэмтэ ябадал гэжэ тоологдодог. Забастовко соносхохо гээшэ правительствын урдаһаа дай соносхохо гэһэн удхатай, тиимэһээ полициинхинай добтолгодо орохо, түрмэдэ хаалгаха гэһэн удхатай болоно.

Салазарай урдаһаа эсэргүүсэн тэмсэдэг эгээн эдэбхитэй отрядуудай нэгэниинь һүүлэй үедэ студентнүүд болоно. Тэдэнэр нэгэдэлнүүдэй эрхэ сүлөөгэй түлөө, өөһэдынгөө тон шухала эрхые хамгаалан тэмсэжэ үргэлжэлһөөр.

1952 онһоо хойшо энэ орон дотор «Студентнүүдэй үдэр» тэмдэглэгдэдэг болонхой. 1962 ондо энээниинь засаг барилгашад хориһон байна. Тиигээшье һаань, студентнүүд үйлсэнүүдтэ жагсаан гараа һэн. Полици тэдэниие шангаар хэһээгээ: мянга гаран хүниень арестовалһан байна. Мүнөө жэл тэрэ һайндэрые засаг баригшадай баһа хориходонь, студентнүүд бүлгэмүүд тэрэ дороо хамтын суглаануудые зарлажа «Студентнүүдэй үдэрые» үнгэргэхэ гэжэ шиидэһэн, хорюултайшье байгаа һаань, тэрэ үдэрөө үнгэргэхэ гэжэ өөһэдынгөө хүтэлбэрилэгшэдые түлөөлэн томилһон байна.

Ондо ондоо һургуулинуудай студентнүүд болзоотой сагтаа техническэ институдай хажууда суглараба. Удангүй полици ерэжэ, институдыень хааһан байна. Тиихэдэнь 2.000 гаран залуу хүбүүд, басагад Лондонско талмай тээшэ, университедэй бишыхан городогой столово тээшэ шэглэн ябаба. Полициинхидай хэды ехэ эсэргүүсэлтэ үзүүлбэшье, жагсаалда хабаадагшад өөһэдынгөө бүлгэмүүдэй тугуудые, уряа, зурагуудые гартаа барьяад, үйлсөөр үнгэрһэн байна. Полициинхид ойро зуура юушье хэхэеэ ойлгожо ядаад байтараа, яаралтайгаар сугларан, студентнүүдэй урдаһаа добтолго хэжэ ороһон байна. Жагсаалда хабаадагшад полициинхидай хүреэлэлгые сүмэ сохёод, Римскэ проспектээр олооро дабшаһан байна.

Тэндэхи хүн зон залуушуулай тэмсэлые зоригжолтойгоор угтаа. Зарим хүнүүд национальна тугуудые газаагаа үлгэһэн байна. Полициинхид добтолго хэхэ гэжэ хэдэ дахин оролдобошье, туһа боложо үгэбэгүй. Нэгэ офицер ехээр мэгдээд: «Гэдэргээ сухарипты! Хүреэлэлгэдэ бү орогты!» гэжэ өөрынгөө мэдэлэй хүнүүдтэ хандаһан гэхэ.

Дотоодын хэрэгүүдэй министр өөрөө холохон байгаад, «сэрэгэй ябуулгануудые» машина сооһоо бэеэрээ хүтэлбэрилһэн байха юм. Университедэй городогто полициинхид дүүрэн байһан, тэндэ ошохо харгынууд бүлтэ хаагдаһан байна. Тиихэдэнь демонстрантнууд байгаали тухай эрдэмэй факультедэй гэр тээшэ ошоо һэн. Тэндэ 1000 гаран студентнүүд сугларһан байгаа.

Полици тэрэ гэртэ орохоёо забдаһан, электропроводануудые таһалһан байна. Тиихэдэнь студентнүүд тоһон дэнгүүдые носоогоо. Студентнүүдэй һайндэршье эхилжэ, ораторнууд студентнүүдэй байдал тухай, арад зониие эрдэм гэгээрэлтэй болгохо тухай үгэ хэлэһэн, эрхэ сүлөөгэй түлөө тэмсэл мүнөө тон шухала болоод байна гэжэ тэмдэглэһэн байха юм. Митинг дүүрэжэ, студентнүүд фашистнуудай гуримые баһа нэгэ илаһандаа ехэтэ баясан тараа һэн.

Хойто үдэрынь бүри шанга тэмсэл болоо. Үдэшэниинь хэдэн зуугаад студентнүүд нэгэ кино-театрта ерэжэ, демонстраци хэһэн байна. Тэдэнтэй олохон ажалшад нэгэдэжэ, «Эрхэ сүлөө! Демократи олгогты!» гэжэ эб тэйгээр хашхаралдаа һэн. Полици демонстрантнуудай урдаһаа дахин добтолоо. Теэд залуушуул сухарингүй, зүрхэтэйгөөр жагсаһан байна.

Португалиин студентнүүд, бүхы залуушуул бусад хүн зонтоёо хамта эрхэ сүлөөгэй түлөө, өөһэдынгөө эрилтэнүүдые хангахын түлөө тэмсэхэ зуураа, Салазарай гуримай урдаһаа, колониальна дайнай урдаһаа эсэргүүсэн, эрид шангаар тэмсэнэ. Энэ тэмсэлынь Португалиин арадай нэгэдэлэй бэхижэжэ байһые гэршэлнэ. Бата нэгэдэлтэйл байгаа һаа, фашизмын диктатурые дарахабди, Португалида демократическа байгуулалта тогтоохобди гэжэ тэндэхи ажалшад ойлгоно.

Антониу АЛВИШ.
(АПН).

Редакторай орлогшо
Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-Удэ, улица Ленина, 35. Телефоны: редактора—23-67, зам. редактора—38-42, зам. редактора—35-84, секретариата—27-37, отделов: сельскохозяйственного производства и партийной жизни—47-59, 35-14, промышленного производства и партийной жизни—48-89 33-61 корректорская—35-95.

Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: идеологического—24-74, советского строительства и быта—34-93, рабселькоров и писем—25—11, 38-30, информации—32 74 и переводов—34 05.

гор Улан-Удэ, типография управления по печати при Совете Министров Бурятской АССР.
Н00188. Зак. № 725.

БУРЯАД ҮНЭН
4-дэхи нюур.
1964 оной августын 9.